

Inger Anne Holmlimo

En kvalitativ studie om
Barnesamtaler
"Hvordan kan pedagoger i
barnehage bruke barnesamtaler
for å styrke barns språklige og
kognitive utvikling?"

Mai 2022

Kunnskap for en bedre verden

En kvalitativ studie om Barnesamtaler
"Hvordan kan pedagoger i barnehage
bruke barnesamtaler for å styrke barns
språklige og kognitive utvikling?"

Inger Anne Holmlimo

PED 6905 Masteroppgave i spesialpedagogikk

Innlevert: Mai 2022

Hovedveileder: Øyvind Kvello

Medveileder: NTNU

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Institutt for pedagogikk og livslang læring

**En kvalitativ studie om
Barnesamtaler**
**«Hvordan kan pedagoger i barnehage bruke barnesamtaler for å styrke barns
språklige og kognitive utvikling?»»**

«En liten hånd legger sin fremtid i vår»

MASTEROPPGAVE I SPESIALPEDAGOGIKK, Trondheim, mai 2022
NTNU, Pedagogisk institutt
Av: Inger Anne Holmlimo
Veileder: Øyvind Kvello

Sammendrag

I denne oppgaven ønsker jeg å belyse viktigheten med å skape gode relasjoner og samtaler med barn i førskolealder.

Problemstillingen er:

«Hvordan kan pedagoger i barnehage bruke barnesamtaler for å styrke barns språklige og kognitive utvikling?»

Gjennom kvalitativ metode i form av semi-strukturert forskningsintervju, ønsker jeg å få frem pedagogers erfaring knyttet til barnesamtaler, og hvordan pedagoger bruker samtaler for å fremme barns språklige og kognitive utvikling.

Etter transkribering, analyse og koding av de innsamlede data ble hovedtemaene: (1) *Relasjonen voksen – barn*, (2) *Barnesamtalens betydning for språklig og kognitiv utvikling*, (3) *Tilrettelegging av den planlagte samtalen*, (4) *Den spontane samtalen*, (5) *Tidlig innsats og forebygging*.

Jeg vil i oppgaven fremheve pedagogens overordnede ansvar for tilrettelegging av språk og språkmiljø i barnehagen, samt deres veiledningsansvar overfor ansatte, foreldre og barn. Anerkjennelse er et sentralt begrep som jeg velger å legge vekt på, som innebærer å ha evne til å lytte og ta seg tid til det barnet har på hjertet. Samtaler med barn kan gi oss verdifull informasjon om barnet og om barnet trenger ekstra støtte eller hjelp. Dette er en del av det forebyggende arbeidet i barnehagen som legger vekt på å forhindre eller minske risikoen for at problematikken oppstår. (Befring 2012, 137).

Nyere forskning fra 2019, rapporten Gode barnehager for barn i Norge (GoBanN) utarbeidet av Alvestad, Gjems, Myrvang, Berger Storli, Espedal Tunngland, Lønning Velde og Bjørnstad har gjort undersøkelser i sju ulike barnehager for å se på kvaliteten i barnehagene. Blant annet har de fremhevet barnets perspektiv, trivsel og medvirkning og barnas involvering i språklige interaksjoner. Funn i denne forskningen tilsa at kvaliteten ikke var så god som de hadde forventet. Det kommer frem i rapporten at det foreligger forbedringspotensial med hensyn til tilrettelegging av godt språkmiljø, et tilstedeværende personale og deltakelse i barnas aktiviteter, lek og læringsmiljø. Hansen og Alvestad (2018) viser i sin forskning til viktigheten med engasjerte voksne som legger til rette for gode språkmiljø i barnehagen.

Studien fant at barnehager med høy kvalitet var jevnt over gode på å legge til rette for et godt språkstimulerende miljø, og at barnehagelærerne har en bevisst holdning til å være gode språklige modeller i samtaler med barn. Med de aller minste barna brukes bilder og andre visuelle objekter for å kunne støtte og fremme barns videre språkutvikling. Språk er viktig for deltakelse i felleskap og kan sees som et verktøy for læring. Studien peker på at tidlig språklæring vil gi gode forutsetninger for senere lese og skrive opplæring i overgangen fra barnehage til skole.

Forord

Det gir en god og tilfredsstillende følelse å endelig være ferdig med denne masteroppgaven. Prosessen har vært krevende, samtidig som den har vært lærerikt og interessant. Jeg har lært mye bare av det å finne en god struktur med hensyn til skriveprosess. Å gjøre søk etter aktuell teori og forskning har gitt meg ny kunnskap og erfaring om hvordan jeg bruker ulike søkemotorer som Oria, Idunn og google Scholar. Jeg har fått fordypet meg i mye god og interessant teori og aktuelle forskningsrapporter som gjelder temaet.

Etter mange år som pedagog i barnehage har jeg med tiden blitt mer og mer opptatt av samtaler med barn, og jeg har tenkt mye på hva som skal til for å legge til rette for gode relasjoner mellom voksne og barn. Samtaler lever i barnehagen både på godt og vondt hele tiden. Dette har ført til at jeg ønsker meg mer kunnskap om barnesamtaler.

Samtaler med barn kan gi oss verdifull kunnskap om barnets liv, og de kan gi oss et bilde av hvor barnet befinner seg i sin språklige og kognitive utvikling.

I oppgaven fokuserer jeg i stor grad på pedagogens rolle og ansvar for å fremme samtaler med barn. Barn skal bli møtt med anerkjennelse, forståelse, bli lyttet til og ha mulighet til å medvirke ved å sette ord på sine egne tanker og følelser.

Jeg vil rette en stor takk til mine tre informanter som har bidratt med sin kunnskap og erfaring rundt temaet barnesamtaler. En stor takk til min veileder ved NTNU Øyvind Kvello for god veiledning, både muntlig og via epost. Veiledningen har vært nyttig og lærerik og vært avgjørende for at jeg har kommet i havn med denne oppgaven. Takk til min gode venninne som stilte til pilotintervju og gode råd.

Uten støtten fra min kjære mann Tore hadde nok denne prosessen vært mye tyngre. Takk for at du ha vært der med kaffekoppen og oppmuntrende ord, og hjelp til å sortere tankene når det har vært utfordrende. Ikke minst har du vært der og hjulpet meg med det tekniske, når det har skortet på dataferdighetene. Mine kjære barn Oliver, Nora og Daniel fortjener også en takk for forståelsen de har vist for mamma's studier de siste to årene. Minstemann Daniel på 9 måneder er vel den som har fulgt mamma tettest i denne prosessen. Verdens tålmodigste, lille blide gledesspreder har fått mamma ut på trilleturer for å få luftet hodet når skrivesperren har meldt seg.

Inger Anne Holmlimo

Innholdsfortegnelse

1.0	Innledning	1
1.1	Tematikkens aktualisering	2
1.2	Oppgavens formål og problemstilling.....	2
1.2.1	Begrepsavklaringer	3
1.2.2	Oppgavens oppbygning.....	3
2.0	Presentasjon av teori	4
2.1	Barns språklige og kognitive utvikling.....	4
2.1.2	Anerkjennelse	7
2.1.3	Selvrefleksjon.....	8
2.1.4	Intersubjektivitet.....	8
2.2	Barnesamtaler	9
2.3	Relasjonens betydning i samtaler	11
2.4	Forebygging og tidlig innsats	12
2.5	Barnehagens betydning og pedagogenes rolle.....	13
2.6	Foreldresamarbeid.....	13
3.0	Forskningsdesign og metode.....	14
3.1	Vitenskapsteoretisk forankring.....	14
3.2	Kvalitativ forskningsmetode	14
3.3	Min forforståelse	15
3.4	Semistrukturert forskningsintervju.....	15
3.5	Utvalg.....	16
3.5.1	Forberedelser før intervju.....	17
3.5.2	Pilot intervju.....	18
3.5.3	Gjennomføring av intervju.....	18
3.5.4	Transkribering	19
3.5.5	Koding og analyse av datamaterialet	19
3.6	Forskningsetiske hensyn og konfidensialitet	20
3.7	Forskningsresultatenes overførbarhet	21
4.0	Funn og drøfting.....	21
4.1	Relasjonen voksen- barn.....	22
4.1.1	Ta oss tid til å lytte	22
4.1.2	«De stille barna»	24
4.1.3	Oppsummering	25
4.2	Barnesamtalens betydning for språklig og kognitiv utvikling	26
4.2.1	Oppsummering	28
4.3	Tilrettelegging av den planlagte barnesamtalen	29

4.3.1	Skjernet og bruk av enkle hjelpemiddel.....	30
4.3.2	Åpne og lukkede spørsmål	30
4.3.3	Oppsummering	32
4.4	Den spontane samtalen	32
4.4.1	Oppsummering	33
4.5	Tidlig innsats og forebygging	34
4.5.1	Tidlig stimulering og språklæring i barnehagen	34
4.5.2	Samarbeid på tvers av avdelingene	35
4.5.3	Foreldresamarbeid.....	36
4.5.4	Oppsummering	38
5.0	Oppsummering	39
5.1	Sammenfatning av studiens hovedfunn.....	39
5.1.1	Relasjonen voksen- barn	39
5.1.2	Barnesamtalens betydning for barns språklige og kognitive utvikling.....	40
5.1.3	Tilrettelegging av den planlagte samtalen	40
5.1.4	Den spontane samtalen	40
5.1.5	Tidlig innsats og forebygging.....	41
5.2	Oppsummering av funn	41
5.3	Avsluttende kommentarer og veien videre	42
	Litteraturliste	43
	Vedlegg 1: Informasjonsskriv	46
	Vedlegg 2: Samtykkeerklæring	48
	Vedlegg 3: Intervjuguide barnesamtaler	49
	Vedlegg 4: Godkjenning fra NSD	51

1.0 Innledning

Jeg synes det aller første samspillet med den lille nyfødte den først tiden i samspill med mor og far er rørende og interessant på samme tid. Det er fantastisk å se at et lite barn kommuniserer ut til omverdenen med blikk og kroppsspråk. Det er i slike øyeblikk man begynner å tenke på hvor viktig dette første samspillet er for barnets videre kognitive og språklige utvikling.

En hendelse jeg ikke vil glemme er da jeg satt i et ammerom på et kjøpesenter for å gi sønnen min på seks uker mat, rett over meg sitter det en annen mor og ammer sitt barn. Hun sitter med bena i kors, litt på skrå i stolen med ansiktet vendt bort fra barnet sitt. Videre tar hun opp telefonen fra stallebagen og begynner å trykke på den. Jeg legger merke til hvor søkende barnet er etter mor sin oppmerksomhet, barnet var rundt 6-7 måneder. Barnet lykkes ikke med å få kontakt med mor under ammingen, barnet drar i håret til moren, akkurat som om den sier «se meg» og den lager ynkende lyder. Barnet får ikke blikk-kontakt med moren. Etter en stund avslutter moren ammetunden og legger barnet tilbake i vogna, hun smiler forsiktig til barnet før de triller ut. For meg ble dette en situasjon hvor du egentlig har lyst til å si, «ungen din vil ha kontakt med deg», men du får deg ikke til å si det, for det er jo ikke min sak. Du blir bare en tilskuer. Kontakten etableres når barnet er nyfødt og samspillet videreutvikles og er en viktig del av den begynnende språkutviklingen. Språk er ikke bare verbalt, men er blikk-kontakt, berøring, smil og kroppsspråk.

Barnehagen er en arena hvor barn møter andre barn og voksne. Samtaler er en del av hverdagen i ulike situasjoner, som i garderoben, i dukkekroken eller ved matbordet. Gjennom samtaler med barn kan vi skaffe oss verdifull informasjon om barnet, samtidig som barnet kan få satt ord på sine tanker og opplevelser. Barnet får reflektert over egne følelser, som igjen kan gi en bedre selvforståelse og forståelse for andre. Det å ha en anerkjennende holdning overfor barnet betyr å lytte og støtte barnet. Barn som ikke blir anerkjent, må ofte leve et langt liv plaget av en indre kritiker som både skader selvfølelsen deres og som skaper stor sosial usikkerhet. Den anerkjennende kommunikasjonen er en vesentlig delforutsetning for at barn kan utvikle det noen har kalt «personlig/emosjonell kompetanse», som ifølge Juul og Jensen (2003, s. 271) er en forutsetning for utviklingen av sosial kompetanse. Dette fordi opplevelsen av hvordan fellesskapet behandler dem er avgjørende for hvordan barn inngår i og behandler fellesskapene. Språket vil samtidig utvikle seg. I dialog med andre vil barnet lære flere ord og begreper. Den voksnes samtalestøtte er en viktig faktor i det språkrelaterte arbeidet.

Kunnskapsdepartementet (2021) påpeker viktigheten med gode kommunikasjonsevner og at et godt utviklet språk er en viktig forutsetning for deltakelse, læring og utvikling. Kunnskapsdepartementet fremmer at tidlig og målrettet innsats er viktig for at barn skal kunne utvikle gode språklige ferdigheter. Regjeringen har som mål at barnehagene skal jobbe målrettet for at barn som har vansker med hensyn til språkferdigheter skal få nødvendig hjelp før de begynner på skolen

1.1 Tematikkens aktualisering

Føringer i lovverk som barnehageloven, rammeplanen for barnehager og barnekonvensjonen (1989) forteller oss at barn har rett til medvirkning og bli hørt. Barn har rett til å uttrykke sine meninger og tanker om deres liv. Om vi som pedagoger er bevisst dette, kan vi også være med på å støtte barns språklige og kognitive utvikling ved å bruke samtale som et verktøy for å forhindre skjevutvikling. Her er tidlig innsats og forebygging sentrale begreper som jeg vil legge vekt på i denne studien.

Rammeplanen for barnehager (2017) legger føringer for at personalet skal inviterer barn til ulike typer samtaler der de har mulighet til å fortelle, undre seg, reflektere og stille spørsmål.

Barnehagelovens §3 presiserer at barn har rett til å gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet og i saker som vedrører barnet selv. Barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

Jeg har stor tro på at gode møter og samtaler mellom voksne og barn kan gi oss verdifull informasjon om barnet og hvordan barnet har det, samtidig som at relasjonen gir barnet et godt utgangspunkt for læring og selvrefleksjon. Kommer man nær barnet og skaper en god relasjon, er det kanskje lettere for barnet å betro seg til oss når noe føles vanskelig og det trenger støtte. Også når det gjelder de mer alvorlige hendelser som kan skje i et barns liv og omsorgssituasjon.

Gjennom samtale utvikler barn språket sitt og blir bedre rustet i sosialt samspill med jevnaldrende barn og voksne. Barn som behersker språk godt, har et bedre utgangspunkt for å løse konflikter som oppstår mellom barn, da det ofte er lettere å ty til fysiske grep, når man i kampens hete ikke vet hva man skal si og ikke finner de rette ordene.

Clark (2017) har forsket på barns språktilegnelse gjennom samtaler og at barn erverver nye ord og ords betydning gjennom samspill. I studiet kommer det frem at voksne som engasjerer seg i samtale med barn og som lærer barn nye ord og begreper og betydningen av dem, utvikler et sterkere språk og har større sjanse for å klare seg bra i både lese og skriveopplæringen i skolesammenheng. Denne studien er med på å underbygge viktigheten med å legge til rette for gode språkmiljø og en læringsarena i barnehagen hvor samtalen står i fokus.

1.2 Oppgavens formål og problemstilling

Med denne oppgaven håper jeg at flere pedagoger og andre voksne som jobber med barnehagebarn, ser betydningen av å etablere gode relasjoner og samtaler med barn. Jeg vil underveis i oppgaven belyse hvordan man kan planlegge og gjennomføre gode dialogiske samtaler med barn, og hvilken betydning samtaler med barn kan ha for barnets språklige og kognitive utvikling. Formålet med denne studien er å se hvordan noen pedagogiske ledere arbeider med barnesamtaler i barnehagen, og hvordan de mener samtaler er med på å utvikle barns språklige og kognitive kompetanse.

Min problemstilling for oppgaven er:

«Hvordan kan pedagoger i barnehage bruke barnesamtaler for å styrke barns språklige og kognitive utvikling?»

1.2.1 Begrepsavklaringer

I denne studien vil begrepet samtale dreie seg om både den planlagte og den spontane samtalen. Når man snakker om den planlagte samtalen er det den som er forberedt i forkant og som gjennomføres av pedagogen.

Den spontane samtalen oppstår på barnas initiativ i ulike situasjoner i barnehagen, og som personalet ikke er forberedt på. Barnet trenger gjerne der og da svar på noe som det tenker på. Verdien ved disse samtalerne er kanskje like så stor ved at samtalen skjer ut ifra barnets initiativ. Utfordringer kan være at den voksne må ta seg tid til å se barnet og lytte til det. Det er ikke alltid like lett i en hektisk hverdag, med mange barn som ønsker og trenger oppmerksomhet. Ofte kan den spontane samtalen resultere i en planlagt samtale, om det allerede barnet har startet å fortelle om. Denne oppgaven har hovedfokus på pedagogens rolle, men andre voksne i barnehagen kan også være gode samtalepartnere for barn. Pedagoger har et ansvar for å veilede det øvrige personalet med hensyn til hvordan de møter barn, bekrefter deres følelser og tanker. Personalet må invitere til samtale når barn trenger støtte og oppmuntring i situasjoner som oppstår i lek og samspill i barnehagen. Pedagogen har i tillegg det overordnede ansvaret for det pedagogiske innholdet og sørge for at det øvrige personalet får veiledning og opplæring i hvordan de legger til rette for et godt språkmiljø i barnehagen som inkluderer alle barn i det sosiale felleskapet.

Kognitiv og språklig utvikling er to sentrale begreper i denne oppgaven. Disse blir nærmere definert og beskrevet under teori- kapitlet.

For å beskrive den voksnes rolle i denne oppgaven bruker jeg i hovedsak pedagogen, men bruker også voksne og personal i noen grad.

Tidlig innsats og forebygging er sentrale begreper som jeg velger å gjøre rede for.

«Formålet med spesialpedagogisk hjelp er å gi barn tidlig hjelp og støtte i for eksempel språklig, sosial eller motorisk utvikling»

(Mørland og Lyngseth 2022, s. 22).

Gjennom samtaler med barn kan vi observere og danne oss et bilde av et barns språklige og kognitive fungering, og i så måte bli kjent med barnet og om det strever med noe relatert til språket eller atferd. Ved å ha fokus på tidlig innsats og forebygging kan vi forhindre skjevutvikling eller at vansker får utvikle seg videre. Dette er tråd med Gamst (2017) som mener at ved å invitere barn til gode dialogiske samtaler vil kunne ha en forebyggende effekt når barnet erfarer å bli sett og tatt på alvor. Barnet vil da oppleve at det føles lettere å betro seg av noe som er vanskelig å fortelle til noen. (Gamst 2017, s. 57).

Foreldresamarbeid nevnes også i denne oppgaven. Pedagogen har et ansvar for at dialogen mellom barnehage og hjem er god, foreldrene kjenner barnet sitt best. I dialog med foreldrene kan det gi pedagogen nyttig informasjon om barnets språklige og kognitive utvikling. Kinge (2020) påpeker viktigheten med et godt foreldresamarbeid når hun snakker om den kulturen vi i barnehagen skaper sammen med barna, også vil inkludere foreldrene. De vil ha innvirkning på de verdiene vi ønsker å legge til rette for i barnehagen. Kinge (2020, s. 74).

1.2.2 Oppgavens oppbygning

I kapittel 2 vil jeg presentere teori jeg har valgt å bruke som omhandler samtaler med barn, og jeg vil trekke frem sentrale begreper som gir relevante perspektiv som fremmer samtalen som et pedagogisk og forebyggende verktøy.

Kapittel 3 dreier seg om metoden jeg har valgt i denne studien. Kvalitativ metode i form av personlig intervju.

I kapittel 4. presenterer jeg mine funn med drøfting hvor jeg gjør en introduksjon av mine tre informanter, deres erfaring med samtaler med barn og hvilken betydning de mener barnesamtalen kan ha å si for barnets språklige og kognitive utvikling. Kapittel 5 vil være en oppsummering av oppgavens innhold og avsluttende refleksjon av mine funn.

2.0 Presentasjon av teori

Teori og problemstilling vil jeg belyse gjennom kvalitativ metode i form av intervju med tre informanter fra tre ulike barnehager. Jeg vil i oppgaven legge vekt på nyere forskning, teori og empiri som er sentral med hensyn til oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål. Jeg har søkt etter litteratur som omhandler barns språklige og kognitive utvikling. Her har jeg tatt noe utgangspunkt i Hagtvet og Gjems. Jeg vil beskrive de teorier som jeg mener er sentrale og som danner grunnlag for oppgaven. Teorien er med på å støtte opp om mine vinklinger og funn. Jeg velger å ta med Løvlie Schibbye (2019) sine teorier om intersubjektivitet og selvrefleksivitet som forteller oss hvordan vi møter barnet som et selvstendig individ. I det følgende vil jeg nevne teorier som står sentrale med hensyn til samtaler med barn.

Ved å vende blikket på kognitiv utviklingsteori gjennom samtaler med barn, kan dette være med på å gi en forståelse av hvorfor kommunikasjon og relasjoner blir viktige når det gjelder samtaler med barn. Det gir oss en bedre forståelse av selve utviklingsstadiene til barnet og hvordan det fra nyfødt av har kommunikasjonsevner og søker oppmerksomhet og samspill fra sine omsorgspersoner og om barns språklige utvikling, da jeg anser dette som sentralt i oppgaven og relevant med hensyn til kunnskap om barns samtalekompetanse i de ulike aldre.

2.1 Barns språklige og kognitive utvikling

Ifølge Gamst (2017) er kognisjon evnen til å tenke eller erkjenne. Kognitive prosesser innebærer hukommelse, barnets forståelse av seg selv og andre ved persepsjon eller sanseoppfatning, oppmerksomhet, språk, og begrepsoppfattelse, forestillingsevne og evne til å resonnerer og vurdere. Barnets kognitive utvikling kan forklares ut ifra to nivåer, i virksomheten barnet inngår i, den ytre tenkning, og i barnets problemløsning, det vi kaller den indre tenkning. Barn utvikler språk i samspill med omgivelsene sine. Språket er nært knyttet til kognitive ferdigheter som hukommelse, oppmerksomhet og tenkning. (Gamst 2017, s. 67).

I barns første leveår er kroppsspråket og situasjonene språket brukes i en integrert del av språkutviklingen. Selv om vi har medfødte evner for språktilegnelse, er ikke biologisk modning nok. Rygvold (2017) fremhever at barn er avhengige av å bli stimulert av sine omsorgspersoner og andre. Barnet tilegner seg derfor språk i samspill mellom biologiske, kognitive, sosiale og miljømessige forhold.

Videre sier Rygvold at barn rundt fireårsalder mestrer som regel hverdagspråket på en tilfredsstillende måte. Ordforrådet består av flere tusen ord, uten at noen har definert ordene for dem, de bøyer ord og behersker å sette sammen ord til setninger uten å ha lært grammatikk.

Ettersom språk er et relativt avansert system, kan det være lettere å forstå barns språklige kompetanse om man ser på de ulike delene ved språket. For å illustrere dette har jeg valgt å gi en kort beskrivelse av Bloom & Lahey (1978) sin språkmodell. Bloom & Lahey (1978) deler språket inn i de tre komponentene innhold, form og bruk, som overlapper hverandre og som til sammen utgjør vår språklige kompetanse.

Sammenhengen mellom disse er at språket har et innhold som videre kodes inn i en lingvistisk form for så å kunne brukes til å kommunisere.

Innhold/semantikk: Denne dimensjonen tar for seg meningen til språklige uttrykk.

Semantikk er læren om hva ord, fraser og setninger betyr. Semantikken innebærer også at to ord kan ha samme betydning, som jente/ pike. (Rygvdold, 2017, s. 166).

Form: Referer til strukturen og de lingvistiske elementene som binder sammen symboler og lyder med mening. Språkets formside består av de tre komponentene fonologi, morfologi og syntaks. Fonologi dreier seg om språklydene og reglene for hvordan disse brukes, samt funksjonen de har i språket.

Morfologien handler om hvordan ord er bygd opp og kan struktureres. Syntaks tar for seg hvordan ord kan kombineres og settes sammen til setninger og ytringer som er meningsfulle

Bruk: Bruken av språket, såkalt pragmatikk innebærer måten vi bruker språket i samhandling med andre. Samme setning eller ytring kan ha ulik betydning og mening avhengig av hvilken kontekst eller situasjon den brukes i. (Rygvdold, 2017, s. 166).

Når disse delene innhold, form og bruk overlapper hverandre slik figuren overfor beskriver, kan man si at barnet har en god språklig kompetanse.

Språket er i utvikling hele tiden og er en aktiv prosess. Barn lærer språk i de omgivelsene de befinner seg i. Man definerer ofte språkutviklingen ut ifra barnets alder. Det kan være store forskjeller i språkutviklingen til hvert enkelt barn på de ulike alderstrinnene. Likevel om barn utvikler seg i ulik takt med hensyn til språket, er rekkefølgen i språkutviklingen den samme. (Rygvdold 2017 s. 167).

Øvreeide (2021) referer til den språklige koden. I det legger han at barn gjerne kan uttrykke seg gjennom emosjonelle og kroppslige uttrykk, gjennom lek og atferd. Likevel mener han at språket er den viktigste koden som knytter oss sammen i et fellesskap. Det er i det han kaller den utviklings -støttende dialogen. I dette står voksenrollen sentral i barns språklæring.

Ifølge Øvreeide vil den kognitive, og ikke minst den språklige utviklingen vil bli påvirket av mange forhold, spesielt gjelder det den sosiale konteksten og den involveringen barnet får fra den voksne i sine erfaringer. Karakteren og graden av denne involveringen vil i stor grad bestemme hvilken språklig kode barnet har tilgang til for sine erfaringer. (Øvreeide 2021, s. 133- 134).

Når det gjelder kognitive utviklende samtaler nevner Oftstad (2021) at åpne og gode spørsmål er med på å gjøre at samtaler gjør at man kommer mer i dybden og at barna gir mer utdypende svar. Spørsmålene må stilles slik at barnet mestrer å forklare og fortelle med egne ord. Det kan være utfordrende for barnet, men samtidig en form for samtale som er utviklende for hun eller han både språklig og kognitivt. (Oftstad 2021, s. 23).

I Rammeplan (2017) for barnehager presiserer at barn lærer språk mest gjennom å være språklig aktive og i dialog med både jevnaldrende barn og voksne. Et godt språkmiljø i barnehagen står derfor sentralt i språklæringen til barn. Personalet skal invitere til ulike samtaler hvor barna selv får anledning til å fortelle, undre seg, reflektere og stille spørsmål.

Forskning viser at barns språkutvikling er under påvirkning av hvor mye språk de opplever og kvaliteten på språket de utsettes for. Barn som kommer fra miljøer der det snakkes mye, lærer fort flere ord enn barn som kommer fra miljøer det snakkes lite. I

følge Snow (1995) lærer småbarn nye ord hurtig, det vil si mellom 12-15 ord per dag i alderen mellom tre år og skolestart. (Hagtvet 2012, s. 119).

Wold (1994) fremhever fire trekk hun antar fremmer språkutviklingen:

Den voksne tilpasser seg barnets kompetansenivå.

Kommunikasjonen handler om noe «her og nå» eller som er sentralt i barnets livsverden. (jf. betydningen av «jeg-forankring» og «felles oppmerksomhetsfokus» om det barnet er opptatt av).

Den voksne er sensitiv for barnets bidrag og lar disse bidragene få reell innflytelse på kommunikasjonen (for eks. en utvidelse av innholdet i barnets ord og ytringer, samt gi navn til det barnet er opptatt av).

Kommunikasjonen er preget av tett følelsesmessig nærhet, identifikasjon og tilhørighet mellom kommunikasjonspartnerne. (jf. Emosjonell inn-toning).

(Wold referert i Hagtvet 2012. s. 154).

Feilberg (1985) har foretatt en studie av fireåringer i samtale med en førskolelærer i samlingsstund. Ut av resultatet av studien fant hun ut at 35 prosent av den voksnes ytringer var spørsmål, mens bare 14 prosent var barnas ytringer. Førskolelæreren holdt samtalen i gang ved hjelp av spørsmål, og det viste seg at over halvparten av spørsmålene var ja og nei spørsmål. Ja-nei spørsmål kan hjelpe barn til å holde en dialog i en samtale og barna kan føle at de er med å delta i fellesskapet med andre, men ja-nei spørsmål er begrensende og er ikke særlig stimulerende for barna. Vil vi at barn skal bruke sin kreativitet og tankekraft i reflekterende og språkstimulerende samtaler, bør en heller bruke spørreformen; «hvordan og hvorfor». Ønsker man å ha en facts- orientert og kunnskapsutviklende samtale, kan i tillegg «hva -og hvem» -spørsmål være nyttige. (Hagtvet 2012, s.125).

Kvello (2021) sier at det kan være utfordrende å skape gode samtaler med barn under 6 år, men fagfolk skal likevel ikke undervurdere barn i form av ikke å snakke med dem eller forhindre dem fra å medvirke i sin egen hverdag. (Kvello 2021, s. 134).

2.1.2 Anerkjennelse

Anerkjennelse er et velkjent begrep som vi har hørt om eller har erfaring med fra ulike sammenhenger. I dagligtalen forbinder vi anerkjennelse med å gi ros og positive tilbakemeldinger til mennesker rundt oss. Samtidig kan vi si at anerkjennelse er et begrep som er mer avansert og som har en dypere betydning. Anerkjennelse handler om respekt og forståelse, og det å kunne være lydhør til andre sine erfaringer og opplevelsesverden, også når vi er uenige med den andres meninger. Dette stemmer overens med Schibbye (2019) som sier at anerkjennelse handler om å se, forstå og verdsette den andre. Anerkjennelse kan også sees som to ulike menneskesyn, som hun igjen referer til som to væremåter i relasjoner; en subjekt-subjekt-holdning, og en subjekt-objekt holdning. Den subjekt-subjekt-holdningen er den som er den anerkjennende holdningen. Man kan forstå å være et subjekt som at man opplever seg selv som et eget individ. Det å utvikle seg til et subjekt handler om å kjenne på egen tilstedeværelse, vilje og handlekraft. Man kjenner på egne følelser og emosjoner, sine egne behov og grenser. (Schibbye 2019, s. 51-52).

I møte med barnet må man vise at man har tro på barnet og at det gjør sitt beste og at det føler seg verdifull og bra nok som det er. Samtidig handler det om å vise barnet interesse og at man ønsker det beste for dem. Anerkjennelse kan knyttes historisk til G.W. F Hegel sine tanker om at vi som mennesker har et grunnleggende og universelt behov for anerkjennelse.

«Andre må anerkjenne meg for at jeg skal kunne utvikle meg som individ.» (Schibbye 2017, s. 49).

Kinge (2020) mener Anerkjennelse er en væremåte, der en ser barnet som et individ med sin egen identitet, selvstendighet og egne rettigheter. Anerkjennelse er å se barnet og dets følelser, behov og intensjoner. Det handler videre om å forstå deres følelsesmessige reaksjoner, møte barnet med forståelse og bekreftelse. (Kinge 2020, s.126-127). I dette ligger det at man ikke nødvendigvis trenger å godta deres forståelse som riktig, men det handler om at barnet har rett å ha sin egne forståelse og sine egne meninger.

Ut fra Kinge sine tanker om anerkjennelse slik jeg ser det, handler anerkjennelse om pedagogens væremåte og holdning det viser overfor barnet. Å utvise en god væremåte og holdning er nødvendig for å kunne etablere en god relasjon og tillit til barn. Å inneha en anerkjennende ferdigheter handler om tilstedeværelse og interesse for det barnet er opptatt av. Barns medvirkning og barns rettigheter kan knyttes til anerkjennelsesbegrepet slik jeg ser det, som både er nedfelt i Rammepplan for barnehager (2017) og i FNs barnekonvensjon hvor barns rettigheter står sentralt, barn skal bli sett og hørt og har rett til å uttale om seg selv og sitt eget liv.

2.1.3 Selvrefleksjon

For å forstå hvordan pedagoger møter barnet som subjekt, velger jeg å gi en kort redegjørelse for begrepet selvrefleksjon.

Selvrefleksjon er som å se seg selv i speilet og beskrive det du ser. Det er en måte å se, vurdere seg selv for så å finne ut hvordan man kan jobbe med seg selv for å bli bedre. Hole (2018)

Kinge (2020) referer til Bae når hun snakker om selvrefleksjon som måten man reflekterer over egne følelser, opplevelser og måten vi reagerer på. Med det mener hun at vi klarer å skille på egne og andres opplevelser.

«Jo mer selvreflektert jeg er, jo mer er jeg i stand til å skille mellom egne og andres opplevelser» (Bae sitert i Kinge 2020, s. 130).

Schibbye (2019) mener at selvrefleksjon dreier seg om pedagogens rolle og evne til å kunne forholde seg til seg selv og det å kunne stå utenfor å se seg selv i en større sammenheng. (Schibbye 2019, s. 34).

Schibbye beskriver selvrefleksivitet om å se seg selv og være sitt eget objekt.

Selvrefleksivitet handler om å kunne ta den andres perspektiv, på den måten bidrar til at barnet får tak i sin opplevelse. Selvavgrensning innebærer å kunne skille mellom egne og andres behov og følelser. Her er det snakk om en grense eller en skillelinje. Schibbye referer til at en «psykisk sammenblanding» kan skje i det man blander sine egne tanker, opplevelser og følelser med andres. Dette kan sees i det relasjonelle som at et menneske må forstå seg selv, og kun hvis man er bevisst sine egne følelser kan pedagogen forstå barnets indre. (Schibbye 2019, s. 38). Fra Schibbye sin teori kan man trekke paralleller til mentaliseringsbegrepet som Gamst (2017) beskriver som måten «å reflektere over seg selv innebærer å ta et skritt til siden og betrakte seg selv utenfra». I dette legger Gamst at du har evne til å sette deg inn barnets situasjon, ved at du er nysgjerrig og viser interesse for barnets følelser og barnets egen situasjon. Er man god til å mentalisere blir man god til å fange opp misforståelser som oppstår i samtale med barn, nettopp fordi at du er bevisst på barnets og dine egne reaksjoner. (Gamst 2017, s. 60). Om man da ikke har evne til selvrefleksivitet kan det være en fare for at pedagogen behandler barn som et objekt fremfor et subjekt.

2.1.4 Intersubjektivitet

Juul og Jensen (2002) beskriver Intersubjektivitet handler om å forstå et annet menneske. Det er barnets evne til å «stille inn» (fra engelsk «Tune in») i forhold til voksnes stemning og til å oppfatte og bearbeide signaler fra voksne og å kunne reagere meningsfullt tilbake. (Juul, Jensen 2002 s. 138). Å kunne bli forstått for å kunne forstå er det gjerne intersubjektivitet handler om. For å se dette i sammenheng med jobben til pedagoger i barnehage tolker jeg dette med at hvis vi forventer at barnet skal forstå, må den voksne være der for å hjelpe barnet med å forstå sine følelser. Dette legger et godt grunnlag for kommunikasjon i voksen- barn relasjonen.

Dette stemmer overens med Røkenes og Hansen (2013) sin teori om det intersubjektive fellesskapet i dialog med andre. I dialogen ligger det at partene som møtes uttrykker seg og er til stede i hverandres psykologiske tilstander. Når man får kontakt med den andre parten sitt indre, vil det ofte utløse reaksjoner som forståelse eller at man vil forsøke å hjelpe den andre med de behovene han/ hun har. Likevel om man kan føle den andres indre, betyr ikke det at man er enig eller har samme mening om noe. (Røkenes og Hansen 2013, s. 49). Fra Røkenes og Hansen (2013) kan jeg trekke paralleller til Schibbye (2019) som forklarer det intersubjektive møtet som noe som foregår her – og nå. Det skjer mellom to mennesker som deler den samme felles opplevelsen. Hun presiserer at dette møtet handler om nærhet og at det står sentralt i det tidlige

samspeillet man etablerer med barnet. Dette er viktig for at barnet skal kunne fortsette å utvikle seg i positiv retning. (Schibbye 2019, s. 92). I Schibbye sin teori tolker jeg at for å kunne gi barn et godt utgangspunkt for videre utvikling så handler dette om å knytte gode relasjoner til barn tidlig, hvor de blir sett, hørt og møtt med forståelse for sine følelser og reaksjoner. Et eksempel på et intersubjektivt møte kan være et barn som er ny i barnehagen som blir sittende alene på et bord i dukkekroken. Barnet titter ned, virker beskjeden og utrygg i situasjonen. Ved å innlede en samtale med dette barnet hvor man viser sensitivitet, interesse og forståelse for den ukjente situasjonen, kan vi kalle dette et intersubjektivt møte. Her handler det om å trygge barnet, samtidig som man bekrefter og forstår barnets følelser.

2.2 Barnesamtaler

I denne studien vil jeg undersøke hvordan barnesamtaler kan være et verktøy for pedagoger i barnehagen og hvordan samtaler kan være med på å styrke barns språklige og kognitive utvikling. Jeg ønsker ut ifra det at barnesamtaler ikke bare skal være tilgjengelig for barn som trenger støtte og ekstra hjelp, men at barnesamtaler er et verktøy som kan brukes opp mot alle barn. Det å samtale med barn på en profesjonell måte krever at du som fagperson har kunnskap og ferdigheter som synliggjøres i det man gjør. Jeg ønsker i denne oppgaven å rette fokus både på den planlagte og den spontane samtalen.

I følge Ninio og Snow (1996) beskrives en samtale som en språklig interaksjon som finner sted når to eller flere er vendt mot de samme perseptuelle eller mentale fokus. Samtaleaktiviteter som er lagt til rette av pedagogene kan være med på å støtte barns læring og utvikling på det sosiale og den språklige delen av utviklingen. Barn kan i tillegg videreutvikle sin egen selvforståelse og gjennom samtaler lære seg å kjenne hverandre. (Gjems, Jansen, og Tholin, 2012).

Gamst (2017) påpeker pedagogens rolle i samtaler med barn:

«I samtaler med barn er det pedagogen eller den voksne som leder an samtalsens viktigste verktøy» (Gamst 2017, s. 22).

Videre forteller Gamst (2017) at samtaler med barn som foregår i barnehagen er alminnelige og handler om dagligdagse temaer i barnets liv som har som mål å gi barnet trygghet og å bli i varetatt. Ved å bruke samtalen som pedagogisk metode sier Gamst at det vil kunne skaffe oss pedagoger et godt grunnlag som kan være til hjelp når det handler om å forstå barn, og for at man da får lagt til rette for individuelle behov et barn kan ha. Barnesamtaler blir da nesten som en slags «medarbeidersamtale» for å sikre at man får kjennskap til barnets behov og hvor barnet befinner seg i utviklingen. (Gamst 2017, s. 46). Dette er i tråd med Kinge (2020) som sier at hvis vi lykkes i å ha gode samtaler med barn i barnehagen, vil det kunne gjøre at barn blir bedre rustet og har større kunnskap om seg selv og utvikler evne til å hevde seg på en positiv måte, uten å måtte følges tett av en voksen senere. Dette kan være med på å gi barnet et godt utgangspunkt i overgangen til skolen, hvor man møter forventninger og krav til mestring og selvstendighet. (Kinge 2020, s. 29).

Med hensyn til samtaler med barn er det viktig å være bevisst hvor barnet befinner seg i sin språklige kompetanse, og derfor legge samtalen til barnets nivå. Dette påpeker Kvello (2021) «De profesjonelle som er gode på å ha samtaler med barn gjør seg fort opp et bilde av hvor barnet ligger i språklig og kognitiv fungering.» (Kvello 2021, s. 132).

Gjems, Jansen og Tholin (2012) har forsket på fagsamtaler i barnehagen og hvordan samtaler med barn kan være med på å styrke barnas språklige og kognitive ferdigheter. I denne studien er de blant annet opptatt av det å legge opp til åpne og utforskende spørsmål som er viktige for barns læring både av språk og omgivelsene. Gjems nevner blant annet Dickinson (2001) som omtaler åpne og utforskende spørsmål som kognitivt utvidende spørsmål, dvs. spørsmål som er viktige for barns læring både om språk og omgivelsene. Kognitivt utvidende spørsmål kan være utforskende spørsmål som stilles til barn når voksne spør hva de tenker, tror eller mener om et tema, eller de ber dem forklare noe eller fortelle om noe (Gjems 2007). Smith & Dickinson (1994) definerer kognitivt utvidende spørsmål som spørsmål som fører samtalen utover den umiddelbare kontekst og utvider barns tenking til å omfatte hendelser som for eksempel ligger i fortid eller fremtid. Spørsmålene fører til at mottakeren anstrenger seg for å få den andre til å forstå hva hun eller han kan tenke, vite, har erfart eller ønsker.»

Barnesamtaler basert på empati og anerkjennelse må ha som mål å skape en trygg, fortrolig ramme, slik at barnet fritt kan utforske sine tanker, følelser og opplevelser uten fare for å bli arrestert, korrigert eller fortolket av den voksne. (Kinge 2020 s. 184).

Øvreeide (2021) har valgt å kalle samtalerne han har med barn for «naturlig utviklingsstøttene kommunikasjon, som han deler inn i tre faser; en koblingsfase, en utvekslingsfase og en konkluderende fase. I dette legger han at den voksne gjerne innleder til samtale med en tydelig inviterende stemme, i utvekslingsfasen er tonefallet mer nøytralt eller engasjerende. I den avsluttende fasen er stemmen lavere og tempoet i samtalen går ned. Med det er han opptatt av at vi som voksne skal møte barnets forståelse og emosjonelle opplevelse av sin egen situasjon. Øvreeide understreker betydningen av å møte barnets egen forståelse og emosjonelle opplevelse av sin egen situasjon for at vi kan forstå barnet. (Øvreeide 2021, s. 85).

Fordeler med dialogiske samtaler er at de inkluderer alternative perspektiver og flerstemmighet som kan lede til nye forståelser om et tema for alle involverte. Wells (2007) hevder at det første skrittet i retning av konstruktive dialoger er å gripe tak i en anledning som oppstår her-og-nå, i planlagte så vel som i spontane situasjoner, og oppmuntre barn til å uttrykke alternative synspunkter. Ifølge Wells må barn lære hvordan de utvikler sin forståelse med støtte fra andre gjennom å lytte til andres ideer og erfaringer og forsøke å forstå disse. Jeg vil denne oppgaven sette lys på barnesamtalers betydning for å fremme barnets språklig og kognitive utvikling. I barnehagen har pedagogene et overordnet ansvar for at barn får mulighet til å kommunisere sine tanker og behov og at det legges til rette for dette.

Når de som jobber med barn er aktive lyttere, vil barn som regel fortelle mer og komme med mer informasjon enn når den voksne ikke er sterkt tilstedeværende (Newman & McGregor, Kvello, 2021, s. 132).

Gamst og Langballe (2004) mener at barn må få formidlet sine behov, meninger og ønsker gjennom den profesjonelle samtalen, da må de få tre frem som tydelige personer. Gode samtaler handler gjerne om at den voksne ivaretar barna slik at det kommer til sin rett. (referert i Kvello, 2021 s. 132).

Øvreeide (2021) er opptatt av barneperspektivet og særlig den metodiske samtalen med barn og triangulerte samtaler. Han mener det er to måter å møte barn på, det ene er at barnet blir observert versus barnet blir møtt. I en observasjon blir barnet et objekt for et ytre blikk. På den andre side, når barnet blir møtt, får en tilgang til informasjon fra barnet via samtale eller dialog. Enten via direkte kommunikasjon eller via relasjonen som blir etablert. (Øvreeide 2021, s. 15). Samtaler er en viktig måte å sikre hverandres

personlige utvikling på. Samtalens mulighet ligger i å bli kjent med hverandre, og forstå den andres virkelighet og oppfattelse av ting. Dialogen er som et godt middel for å lære seg selv å kjenne sammen med en annen. Men mye av det vi kaller samtale, er imidlertid ikke samtale, ifølge Jesper Juul. Det er ingen dialog i den betydning at den voksne interesserer seg for det barnet sier. Han hevder: «Vi har meget få erfaringer i vår kulturarv med hvordan vi fører en dialog med barn».

Med det mener han at vi ikke har noen tradisjon for å føre en dialog i utgangspunkt i vår interesse for hvem barnet er, og våre interesser for å fortelle barnet hvem vi er. Juul og Jensen (2003) hevder begge at det personlige språket er en forutsetning for å oppnå kontakt. Og at det personlige språket er noe annet enn det pedagogiske språket. Det pedagogiske språket har kvaliteter av å være vurderende og irettesettende, noe som ofte får barn til å føle seg dårlige, utilstrekkelige, det motsatte av det vi gjerne vil, nemlig å bidra til at de utvikler mestringsopplevelser og tillit til seg selv for å styrke deres personlige utvikling. I stedet gjør vi dem mindre i stand til å stole på seg selv og å være til stede med selvfølelse og integritet. Derfor må det pedagogiske språket ifølge Juul suppleres med et personlig språk. Det er det som skal til om man ønsker å utvikle barns sosiale kompetanse. «Man må se seg selv, sin egen person, som et redskap». (Juul og Jensen 2003, s. 246).

2.3 Relasjonens betydning i samtaler

Jeg ønsker å fremme relasjonens betydning for barns språklige og kognitive utvikling, derfor vil jeg se på hvordan pedagogens holdning innvirker på relasjonen voksen- barn og hvordan relasjonen legger grunnlaget for den gode samtalen som er positiv for barnets utvikling og læring. Buber (1992) mener at det er i relasjonen mennesket blir til menneske. Med dette mener han at vi ikke lever som isolerte individer, men vi utvikler oss inn i et forhold, Du og jeg. Det å forstå andre, lære av hverandre og stole på hverandre er sentralt i utviklingen og i vår livskvalitet. (Buber referert i Schibbye 2019, s. 19).

Gamst (2017) beskriver møtet de ansatte har med de minste barna i barnehagen, og at det er viktig at man ser de som en ressurs som kan formidle og meddele seg. De innehar verdifull kunnskap om deres virkelighet. (Gamst 2017, s. 45).

«De gode, tidlige forholdene mellom barn og omsorgsperson er livsviktige» (Cozolino, referert i Schibbye, 2019 s. 29). Dette peker på betydningen av å etablere en god kontakt med det lille barnet fra det er født.

Barn lærer om seg selv i samspill med andre og av andres reaksjoner på dem. (Kinge, s. 53). Med dette tenker jeg at relasjonens betydning for barns utvikling er relevant i denne studien.

I følge Schibbye (2019) er det relasjonelle perspektivet særdeles viktig når det kommer til å forstå barnet og det forholdet barnet har til deg. Igjenom tidlige relasjoner legges grunnlaget for barnets videre utvikling, og ved nære og gode tidlige relasjoner blir barnet sterkere og mer robust til å kunne takle livets utfordringer. Ut ifra dette vil barnet få bygget selvfølelsen sin. Schibbye (2019) uttaler at den gode relasjonen hjelper barnet til å bli trygt, både som selvstendig individ og i nære relasjoner med sine omsorgspersoner. Dette er med på å synliggjøre hvor viktig det er å skape gode relasjoner til barn. (Schibbye 2019, s. 20).

Det å være bevisst voksenrollen i møte med barn er viktig. Våre holdninger og væremåte har stor betydning for at vi skal kunne holde dialogen og kontakten med barn. Om vi ikke møter barnets egen forståelse og emosjonelle reaksjoner med aksept, kan vi miste muligheten til videre kontakt med barnet. Vi må ha evnen til å lytte likevel om barn kan

komme med vanskelige spørsmål eller fortelle noe som det er ubehagelig å motta. (Øvreeide 2021, s. 27).

2.4 Forebygging og tidlig innsats

Forebygging og tidlig innsats står sentralt i det spesialpedagogiske arbeidet og i det allmenne pedagogiske arbeidet i barnehagen.

Befring (2012) beskriver forebygging som tiltak som har til hensikt å motvirke utvikling av problemer på barn og unges sentrale utviklingsområder. Ifølge Hagtvet og Horn foregår forebygging på ulike nivåer, de beskriver nivåene som primær, sekundær og tertiær forebygging. På det primære nivået innebærer det at alle barn uansett forutsetninger har krav på et utdanningstilbud med et tilbud som forebygger negativ utvikling. Det sekundære nivået omhandler enkeltindivid eller en gruppe som har en risiko eller forsinket utvikling. På det sekundære nivået er det iverksatt tiltak for å forhindre videre vansker skal videreutvikles. Det tertiære nivået beskrives barn som har store utviklingsvansker (som syns og – og hørselsvansker) og som har behov for oppfølging og behandling. Barnet har behov for å tilpasse tiltak for å forminske videre forverring av barnets vansker. (Befring, s. 565).

Forebygging dreier seg om å sette inn tiltak som hindrer eller begrenser utvikling av vansker. Mørland og Lyngseth (2022 s. 72) sier at forebygging handler om å komme en uheldig utvikling i forkjøpet. De nevner også at almeneforebyggende tiltak i barnehagen kan være at barnehagen legger vekt på språkmiljø og på barns sosiale kompetanse. (Mørland og Lyngseth 2022, s. 35).

Barn har behov for hjelp til å bearbeide konflikter og vonde opplevelser. De har behov for hjelp fra en voksen person de føler seg trygge på. De profesjonelle som viser barnet at de ser og forstår, lever seg inn i deres situasjon og engasjerer seg i dem, legger et godt grunnlag for å hjelpe barnet med å bearbeide sine vonde tanker og opplevelser. (Killén 2012, s. 193). Dette kan ha forebyggende effekt for barnas videre sosiale og emosjonelle utvikling.

Tidlig innsats og forebygging er kjente begreper for de aller fleste som jobber med barn og ungdom. Dette presiseres blant annet i barnehageloven og i stortingsmeldinger. Alle barn fortjener en god start. Barn og unge skal oppleve å lære, leke, utvikle seg og mestre. Trygge rammer er viktig. Trygge barn som trives, lærer bedre.

I stortingsmelding 6. (2019-2020) påpekes det at tidlig innsats er «et godt pedagogisk tilbud fra tidlig småbarnsalder». Her kommer barnehagen inn som en viktig arena for å kunne fange opp og forebygge utfordringer, og at tiltak settes inn hvis det oppdages utfordringer.

Hagtvet (2012) presiserer at stimulering av hjernen mens den er ung og under utvikling legger grunnlaget for at barnet utvikler seg tilfredsstillende. Spesielt starten på barnets emosjonelle tilknytning, stimulering av sanser, det intellektuelle og den språklige utviklingen legger et viktig grunnlag for den videre utviklingen til barnet. Hagtvet hevder videre at barn som ikke blir tilstrekkelig stimulert språklig, vil normalt sett utvikle et mangelfullt språk. (Hagtvet 2012, s. 181).

2.5 Barnehagens betydning og pedagogenes rolle

I barnehagen ligger forholdene til rette for å knytte relasjoner og bånd til barna. I samtaler med barn har de ansatte en unik mulighet til å kunne skaffe seg verdifull informasjon om barnet og deres liv. De ansatte bærer et ansvar for å sørge for at barn blir sett og at de får medvirke i sin egen hverdag. Barnehagens offentlige mandat sier at personalet, i samarbeid med hjemmet, skal ivareta barns behov for omsorg og lek, og fremme læring for barna i barnehagen. (Kunnskapsdepartementet, 2017 b). Den viktigste arenaen utenom hjemmet er barnehagen eller skolen, som barna oppholder seg store deler av livet.

Dette er med på å synliggjøre viktigheten med samtaler i barnehagen. Gjennom observasjon og deltakelse i lek og samspill ligger muligheter for å støtte barn i deres læring, både med tanke på den språklige og kognitive utviklingen. Kvello (2021) fremhever at de som er gode til å snakke med barn legger til rette for samtalen ut ifra hvor barnet ligger i den språklige og kognitive utviklingen. De som gjerne har informasjon om barnets utvikling, er gjerne de voksne i barnehagen og foreldrene. (Kvello 2021 s. 132).

I forskningsprosjektet «Gode barnehager for barn i Norge» (GoBaN 2019) finner forskerne at det foreligger utviklingspotensialer i det pedagogiske innholdet på noen områder i barnehagen. Her nevnes blant annet at alle barn bør inkluderes mer i lek og sosialt samspill. Disse utfordringene finner de spesielt i store barnegrupper. Pedagogene bør ha mer fokus på samtaler ut ifra barnas eget initiativ. Det er også behov for økt kompetanse med hensyn til språklig samspill, utforskende og felles samtaler med barna. (GoBaN Rapport 2019 s. 71). Pedagogens rolle er derfor sentral i dette arbeidet. Det er viktig for et barn å ha tilstedeværende voksne som har evne til å lytte, slik at barnet ved hjelp av samtale har mulighet til å bearbeide tanker og følelser. Samtidig får barnet gjennom samtale stimulert og videreutviklet sitt verbale språk. For en pedagog er en sentral del av jobben å foreta gode observasjoner og ha samtaler med barn, som gir informasjon om barnets omsorg- og livssituasjon (Gamst 2017, s. 44).

Gamst presiserer videre at barnehagebarnet har rett til medvirkning. Dette er i tråd med barnekonvensjonen og barnehageloven. I barnehagen ligger det til rette for at barn har en unik mulighet for å kunne kommunisere med de voksne og andre barn. Pedagogen kan bruke samtaler for å etablere kontakt gjennom deltakelse i lek og samspill, både i små grupper og med enkeltbarn. Dette står sentralt også i jobben med å kartlegge hvor barnet ligger med hensyn til språklig og sosial utvikling (Gamst 2017, s. 45). Oppdager man at barnet har vansker har man mulighet til å sette inn tiltak for å forhindre ytterligere skjevutvikling, for eksempel når det gjelder språkrelaterte utfordringer eller vansker.

2.6 Foreldresamarbeid

Hvilket forhold pedagogen har til foreldrene er viktig for samarbeidet. Foreldrene sammen med barnet kan gi oss verdifull og nyttig kunnskap, da foreldrene kjenner barnet sitt aller best. I møte med foreldre vil det kunne gi oss opplysninger om barnet som vil være viktig i arbeidet videre ved å kunne hjelpe barnet på best mulig måte (Nilsen og Vogt 2012, s. 285). En åpen og god dialog er avgjørende for at barnet skal føle seg trygg og ivaretatt i barnehagen og er sentral når det gjelder å tilrettelegge på best mulig for barnets behov. Når dialogen mellom barnehagen og hjem er god er det lettere å ta opp spørsmål eller utfordringer som gjelder barnet. Kinge (2020) er opptatt av den kulturen vi skaper med barna i barnehagen og at foreldrene også må inkluderes. Hun forteller videre at det handler om å invitere foreldrene til oppmerksomhet om

verdier vi ønsker skal ligge til grunn i det innholdet i barnehagen som virksomhet. (Kinge 2020, s. 74).

Gjennom daglig dialog har foreldrene mulighet til å ta opp spørsmål eller informere de ansatte når det er noe de lurer på med hensyn til barnet sitt, eller med hensyn til tilrettelegging av ulike behov barnet har. Barnehagen har samme mulighet gjennom den daglige dialogen med foreldrene til å informere hvordan de ser barnet i barnehagen. Er det behov for veiledning har pedagogen mulighet til å tilby foreldrene det.

Sammen med foreldrene kan hjelpeinstanser også kontaktes hvis pedagogen ser barnet har behov for ytterligere hjelp. (Dalen og Tangen 2012, s. 221).

3.0 Forskningsdesign og metode

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for forskningsprosessen og begrunnelser for mine valg.

Gjennom intervju med pedagoger i barnehager mener jeg det gir best sjanse for å få belyst min problemstilling. Ettersom det er pedagogene i barnehagen som gjør sine erfaringer gjennom daglig samspill og dialog med barn. Jeg har derfor valgt kvalitativ metode i form av personlig intervju. Innledningsvis vil jeg gjøre rede for kvalitativ metode og semistrukturert forskningsintervju, deretter min forforståelse. Videre vil jeg gi en beskrivelse av selve forskningsprosessen, samt koding og analyse av datamaterialet. Jeg vil ta for meg forskningens overførbarhet og forskningsetiske hensyn og konfidensialitet.

3.1 Vitenskapsteoretisk forankring

Vår vitenskapsteoretiske forankring har betydning for hva vi søker informasjon om. I kvalitative tilnærminger er et av målene å oppnå en forståelse av sosiale fenomener. Man ønsker å forstå fenomener på bakgrunn av informantenes beskrivelser og utvikle en forståelse for hvordan informantene reflekterer over sin situasjon. Thagaard (2018, s. 33). Den informasjonen vi sitter igjen med fra det innsamlede datamaterialet og den forforståelsen vi danner oss, er med på å gi et bilde av hele forskningsprosjektets innhold. Hjordemaal (2018) beskriver forskningsprosessen som en hermeneutisk «sirkel» eller «spiral», i det legger han hvordan vi forstår delene i en tekst ut fra teksten som en helhet. Dette vil gi en forståelse for det man studerer. Hjordemaal (2018, s. 188). I følge Thagaard (2018) bygger hermeneutikken på prinsippet om at mening bare kan forstås i den sammenheng av det vi studerer. Thagaard (2018, s. 37)

3.2 Kvalitativ forskningsmetode

En forskningsprosess starter som regel med undring eller spørsmål. Videre ønsker man svar på disse spørsmålene. Kvalitativ metode er en velegnet metode for å undersøke og innhente informantenes opplevelser, tanker, erfaringer og refleksjoner. «Kvalitativ metode har til hensikt å studere livet fra innsiden og retter oppmerksomheten mot hvordan vi lever våre liv.» (Thagaard 2018, s. 11). I min forskning ønsker jeg å finne ut hvordan pedagoger i barnehager jobber med barnesamtaler. I denne studien er det derfor naturlig å bruke kvalitativ metode i form av intervju da jeg kommer nær informantene som jobber med barn. Innenfor kvalitativ metode er det mest vanlig å bruke intervju eller observasjon som metode. Målet mitt med studien er å få en bedre og dypere forståelse for barnesamtaler og hvordan de brukes i praksis i barnehagene. Intervjuene gir innsikt i informantenes erfaringer, synspunkt og opplevelser. (Thagaard 2018, s. 12). Tjora beskriver kvalitativ forskning som den forskningsmetoden man er tett på de man studerer. Dette er med på å gjøre forskningen spennende og intens,

samtidig kan denne formen for forskning by på utfordringer. Man må være innstilt på at man kanskje må justere elementer i forskningsprosjektet underveis eller ideer man har. Tjora (2018. s. 15).

3.3 Min forforståelse

Sammen med min personlige interesse, yrkeserfaring, teoretisk forståelse, mitt pedagogisk grunnsyn, holdninger og nysgjerrighet er det med på å danne min forforståelse.

Dette vil være med på å prege oppgaven fra begynnelse til slutt. Etter mange år selv som pedagogisk leder og spesialpedagog i barnehage har jeg med årenes løp blitt mer nysgjerrig på begrepet barnesamtaler og relasjonen voksen- barn.

«Jeg kan ikke løpe fra min forforståelse, den vil alltid prege min fortolkning av teksten» (Kleven og Hjordemaal 2018 s. 190).

Jeg har selv opparbeidet meg erfaringer og kunnskap om samtaler med barn og ser hvilken nytteeffekt samtaler kan ha for barns utvikling av språk og sosial fungering med jevnaldrende barn og voksne. Med dette har jeg tro på at bevisstgjøring rundt temaet samtaler med barn gjør at barns språklige kompetanse og sosiale utvikling styrkes gjennom språklige aktiviteter og i samtaler, både i gruppe og individuelle samtaler. Mitt personlig engasjement vil være med på å sette preg på denne studien, gjennom teoretisk forankring og andre vurderinger jeg gjør i løpet av studien. Kleven og Hjordemaal (2018) beskriver forforståelsen som det personlige, sosiale, kulturelle og historisk bakgrunn som vil legge premisser for hvordan man forstår det som sies.

3.4 Semistrukturert forskningsintervju

Intervjumetoden jeg har valgt er semistrukturert intervju som har til hensikt å få svar på spørsmål som dekker tema for oppgaven. Jeg forbereder noen hovedspørsmål og stiller oppfølgingsspørsmål hvor jeg ønsker informanten skal fortelle mer eller utdype noe som jeg finner interessant og relevant i forhold til mitt tema. Kleven og Hjordemaal (2018) sier at den ustrukturerte intervjumetoden har forskeren klart for seg hvordan intervjuet skal foregå og hva det skal handle om og hvordan det skal begynne. Det stiller derfor høye krav til meg som forsker om at det må ligge gode og grundige forberedelser i forkant av intervjuet. Resten av intervjuet vil bli til underveis i samtalen. Fordelene med et ustrukturert intervju er at samtalen blir mer fleksibel.

(Kleven & Hjordemaal, 2018, s. 44.).

I oppvarmingsspørsmålene legger jeg vekt på enkle, konkrete spørsmål som alder, utdannelsesbakgrunn, arbeidsoppgaver og ansvar. Spørsmålene jeg har utarbeidet i forkant er åpne, slik at informanten får reflektert godt og får kommet med gode utdypende svar.

Utfordringen er at jeg fanger det informanten forteller om og er en aktiv lytter underveis i intervjuet og kommer med viktige oppfølgingsspørsmål der det er naturlig.

Når jeg er inne i avrundingsdelen leder jeg oppmerksomheten bort fra selve refleksjonsspørsmålene og retter søkelyset på relevante temaer som tar opp hvordan forskningsarbeidet går videre, hva som vil skje med dataene fra dette intervjuet og om hvordan informanten får tilbakemelding og lignende. (Tjora 2017, s. 146-147).

3.5 Utvalg

Min studie er basert på personlig intervju av tre pedagogiske ledere i barnehage. De tre informantene jobber som pedagogiske ledere i tre ulike barnehager i tre forskjellige kommuner i Trøndelag.

Å skaffe informanter har vært en relativt utfordrende prosess og jeg har sendt flere forespørsler til ulike barnehager i egen hjemkommune og nærliggende kommuner, jeg har sendt forespørsel til barnehageansvarlig i kommunene, som har videresendt min forespørsel med informasjonsskriv om studien videre til styrere i de ulike barnehagene. Jeg har mottatt lite respons. Noen av tilbakemeldingene fra de ulike barnehagene har vært at de rett og slett ikke har hatt ressurser å avse og at de har hatt bemanningsutfordringer på grunn av koronasituasjonen. Etter hvert har jeg utvidet søket og tatt kontakt med andre kommuner. I januar lyktes jeg å skaffe tre informanter fra tre nærliggende kommuner. Jeg har valgt å kun intervju tre informanter, dette med hensyn til oppgavens omfang, tidsbruk og tilgjengelighet av informanter. Jeg har sendt e-post med kort beskrivelse av forskningsprosjektet med vedlagt informasjonsskriv.

I min studie har jeg valgt å benytte meg av kriteriebasert utvalgsstrategi. Det vil si at jeg har valgt å intervju tre informanter med lang erfaring som pedagoger i barnehage, og spesielt erfaring med de eldste barna i barnehagen (3-6 års alder).

Når utvalget er relativt lite er det viktig å bruke en anvendelsesprosess som er hensiktsmessig for problemstillingen. Derfor har jeg valgt strategisk utvelgning som innebærer at man velger personer som har egenskaper eller som kvalifiserer, som er strategiske med hensyn til min problemstilling. (Thagaard 2018, s. 54).

Presentasjon av informantene:

Informant 1 Pedagogisk leder Lise	Informant 2 Pedagogisk leder Linda	Informant 3 Pedagogisk leder Kari
Lise jobber som pedagogisk leder i en 2-avdelingsbarnehage med til sammen 21 barn. Her har hun jobbet de siste to årene. Hun har til sammen 10 års erfaring som pedagogisk leder.	Linda jobber i en 5-avdelingsbarnehage med ca. 100 barn til sammen. Her har hun jobbet siden 2006 som pedagogisk leder.	Kari jobber i en 8-avdelings barnehage. Hun har jobbet ved samme arbeidsplass siden 2003, og har til sammen 18- 19 års erfaring som pedagogiske leder.
Informantens erfaring med barnesamtaler:	Informantens erfaring med barnesamtaler:	Informantens erfaring med barnesamtaler:
Lise har erfaring med planlagte samtaler med barn, både i gruppe og med enkeltbarn. Hun har jobbet systematisk med samtaler når det har vært behov for samtaler med enkeltbarn. Lise har jobbet mye med Webber Stratton og «de utrolige årene» gjennom Dinosaurskolen, hvor hun har jobbet med gruppesamtaler med barn.	Linda har noe erfaring med planlagte samtaler, blant annet har hun hatt planlagte samtaler med skolestarterne før overgang til skolen. Hun har erfaring med samtaler med barn i form av spontane samtaler og enkelt barns behov for videre oppfølging i form av de mer planlagte samtaler. Hun har videreutdanning i veiledningskompetanse og tar en master i barnehageledelse.	Kari har erfaring med samtaler med barn, hun har noe erfaring med planlagte samtaler med enkeltbarn som har hatt behov for ekstra støtte og oppfølging. Det blir ellers lagt stor vekt på den spontane samtalen i barnehagen. Hun har erfaring med Webber Stratton og «de utrolige årene».

3.5.1 Forberedelser før intervju

Det dramaturgiske aspektet ved oppbygningen av en intervjuguide innebærer at vi strukturerer intervjuet ved en emosjonell stigning som avtar mot slutten. (Thagaard, 2018 s. 100). Det er en fordel å innlede selve intervjuet med nøytrale emner som intervjupersonen synes det er lett å svare på. Etter å ha fått mykt opp stemningen går jeg gravis videre inn på mer emosjonelt ladede temaer som Thagaard referer til. Denne dramaturgien gir intervjuet et preg av en stigning mot et høyere emosjonelt nivå, som nedtones mot slutten. Jeg er bevisst at informantene skal føle seg trygge og komfortable i oppstartsfasen av intervjuet og påser at det fortsetter underveis i intervjuet, ved å være bekreftende og interessert underveis i intervjuet.

En velegnet start på intervjuet er spørsmål om intervjupersonens bakgrunn, utdanning og yrkeserfaring. (Thagaard, 2018 s. 101).

For å kunne utarbeide en best mulig intervjuguide, har jeg hatt problemstilling og forskningsspørsmål synlig slik at jeg på best mulig måte har fått formulert spørsmål som står sentralt i forhold til problemstillingen. Målet mitt er å stille så gode og åpne spørsmål som mulig, slik at informantene kommer med opplysninger som kvalitetssikrer forskningsarbeidet med et godt datamateriale.

3.5.2 Pilot intervju

I forkant av intervjuene utarbeidet jeg en intervjuguide. (Vedlegg 3). Denne ønsket jeg å teste ut og bearbeide, derfor gjennomførte jeg et pilotintervju. Jeg foretok pilotintervjuet med en venninne som jobber som pedagogisk leder i en barnehage. Ved å gjøre et testintervju kunne jeg vurdere hvordan intervjupersonen tolket og forsto spørsmålene, slik at jeg kunne gjøre justeringer og/eller endre spørsmål som var uklare eller tvetydige. Jeg fikk prøvd ut lydopptakeren som jeg har skaffet meg. Pilotintervjuet var nyttig i form av at jeg fikk testet ut intervjuguiden og jeg ble bevisst min rolle i intervjuet. Jeg løsrev meg fra intervjuguiden, da jeg oppdaget at jeg måtte komme med oppfølgingsspørsmål underveis hvor det var naturlig. I etterkant av intervjuet gjorde jeg små justeringer og omformuleringer på noen av spørsmålene i intervjuguiden. Ved å gjøre et pilotintervju fikk jeg testet ut lydopptakeren og dens funksjoner. Jeg satte meg godt inn i hvordan lydopptakeren fungerer, og gjorde meg kjent med innstillingene og menyen på den. (Dalen 2011, s. 30). Jeg leste nøye om hvordan jeg behandler lydopptaket i etterkant av et intervju. Testrunden gav meg også en pekepinn på ca. hvor lang tid jeg ville bruke på de reelle intervjuene.

3.5.3 Gjennomføring av intervju

På grunn av den pågående koronasituasjonen i januar 2022 er alle intervju gjennomført digitalt gjennom møteplattformen Microsoft Teams. I forkant av intervjuene hadde informantene fått tilsendt informasjonsskriv om studien og samtykkeskjema.

Samtykkeskjema for deltakelse ble returnert på e-post i forkant av intervjuet. Intervju som metode sees som en hensiktsmessig måte å få innsikt i informantens opplevelser, erfaringer og refleksjoner. (Thagaard 2018, s. 12).

Jeg sendte alle informantene en invitasjon via epost med lenke som de trykket seg inn på til selve møtet. Alle informantene hadde funnet seg et sted de kunne sitte uforstyrret under intervjuet. Jeg forberedte meg godt i forkant av intervjuet og leste igjennom intervjuguiden flere ganger. Foran meg hadde jeg liggende en notatbok om det skulle være nødvendig å notere ned noe. I starten av intervjuet var jeg bevisst å etablere god kontakt med informantene. Thagaard (2018) påpeker at det er viktig for å oppmuntre informantene til å gi god og fyldig informasjon om temaet jeg ønsker å få kunnskap om. Innledningsvis var det naturlig med litt småprat, og etter hvert introduserte jeg meg selv og fortalte kort om forskningsprosjektet mitt og tema for oppgaven. Dette opplevde jeg som en fin måte å innlede intervjuet på og for å etablere kontakt med informantene. Under intervjuene var jeg bevisst min egen rolle, jeg var opptatt av å lytte og la informanten få fortelle, da det er informantens egne fortellinger som er forskerens datamateriale. (Dalen 2011, s. 33). En velegnet start på intervjuet er spørsmål om intervjupersonens bakgrunn, utdanning og yrkeserfaring. Etter hvert som informanten opparbeidet tillit til meg, kunne vi gå videre med spørsmål som er sentrale tema i intervjuet. (Thagaard 2018, s. 101).

I intervjuene brukte jeg digital lydopptaker som hjelpemiddel og alle informantene samtykket til bruk av denne. Fordeler med lydopptak er at alt som sies, blir bevart (Thagaard 2018, s. 112). Lydopptaker gir tilgang på informantens egne uttalelser, og skal transkriberes nøyaktig slik de er uttalt. Jeg valgte i tillegg å skrive ned kommentarer til intervjuet som beskrev når pedagogen hadde tenkepause eller viste usikkerhet. Det kan gi stor tilleggsverdi til intervjuet, og større mening til enkelte av uttalelsene. I alle intervjuene la jeg vekt på å bruke litt tid før jeg kom med oppfølgingsspørsmål eller når jeg skulle gå til neste spørsmål. Ved å gjøre dette fikk informantene tid til å reflektere godt over det de hadde svart, og ofte resulterte det i at de kom med flere tanker og refleksjoner. Jeg opplevde ikke at det ble noen form for «pinlig stillhet» av den grunn.

3.5.4 Transkribering

Jeg valgte selv å transkribere intervjuene fra lyd til tekst, dette er ifølge Dalen (2011) en fordel da man selv blir godt kjent med det sitt eget innsamlede datamateriale. (Dalen 2011, s. 55). Selv fikk jeg følelsen av at jeg igjen satt i intervjusituasjonen og intervjuene ble levende. Ved transkribering blir dataene mer egnet for den videre analysen og man skaffer seg en bedre oversikt over datamaterialene. (Kvale og Brinkmann, 2015 s. 205). Transkribering av intervjuene gjorde jeg med en gang etter endte intervjuer, da jeg hadde alt friskt i minne. Det var en tidkrevende, men en interessant prosess som jeg ikke ville ha vært foruten. Jeg merket at jeg allerede under transkriberingen ble analytisk og begynte kjapt å finne essensen som jeg ønsket å se mer på. Hvert intervju varte omtrent en time, til sammen hadde jeg transkribert 37 sider. Under transkriberingen la jeg fort merke til at enkelte ord gjentok seg, som for eksempel relasjon, voksenstøtte, lytte etc. Setninger som ble sentrale ble fort synlig. Jeg valgte å utelate bekreftelser fra meg som «mmm, ja jeg skjønner», og skrev tenkepause på steder hvor informanten brukte litt tid på å svare. Deler av intervjuet som ikke hadde relevans med hensyn til tema, valgte jeg å ikke transkribere.

3.5.5 Koding og analyse av datamaterialet

I studien har jeg tatt utgangspunkt i det innsamlede datamaterialet, og jeg har tatt ut mønster, koder og tema som er aktuelt i teksten.

Jeg satte i gang med analyse av teksten og koding etter at alle tre transkriberingene etter intervjuene var fullført. Jeg fant aktuell teori om koding og analyse av tekst som jeg leste for å innhente gode råd og tips til hvordan jeg skulle ta fatt på analysen og kodingen. Jeg startet med å dele opp teksten og ta for meg korte setninger som inneholdt viktige kodeord. Denne prosessen har vært krevende og dette arbeidet har jeg lagt mye tid i. Det å lese gjennom, kode, tekst, kategorisere og reflektere er en tidkrevende prosess.

Etter å ha gjort et grundig arbeid med transkripsjonen hvor jeg leste igjennom notatene flere ganger, valgte jeg å lage meg en oversikt ved å sette inn sentrale utdrag fra intervjuene i et skjema. I skjemaet skrev jeg alle kodene/ordene som jeg så på som sentrale, her lagde jeg meg overskrifter, som etter hvert ble tema som jeg har tatt utgangspunkt i for videre analyse.

Datamaterialet er grunnlaget for studien min. Ved å bruke lydopptaker hadde jeg mulighet til å gå tilbake å høre informantenes utsagn flere ganger, slik at jeg var sikker på at jeg har sitert de riktig i mine transkriberingsnotater. Dette er i tråd med Thagaard (2018) Når vi benytter oss av lydopptaker, kan vi få nye innsikter ved å lytte til opptakene flere ganger. Når vi har kategorisert og kodet teksten, kan nye gjennomlesninger gjøre at vi ser sider ved de innsamlede dataene som ikke fanges opp av kategoriene vi har inndelt dataene i på et tidligere tidspunkt. (Thagaard 2018 s. 152). Jeg tok for meg å kode og kategorisere teksten. I følge Thagaard (2018) innebærer koding å dele opp teksten og betegne teksten med kodeord. (Thagaard 2018, s.153). Jeg hadde en induktiv tilnærming (Tjora 2017 s. 18) når jeg skulle gjøre meg kjent med datamaterialet, uten å bli påvirket av teori på dette tidspunktet.

Kodingen av eget datamateriale har vært en spennende, men en krevende prosess, som jeg la mye tid i. Etter å ha gjennomgått transkripsjonen og tatt ut sentrale koder, lagde jeg meg grupper av koder. For å skille de ulike kodene markerte jeg kodene med forskjellige farger. Jeg satte fargen blå på koden *Relasjon*, så alt som kom innunder den fikk fargen blå. *Språklig utvikling* markerte jeg med grønt. Ved å bruke denne måten å sortere materialet på ga det meg en god oversikt. Jeg noterte meg ord og begreper som gikk igjen hos informantene og lagde meg koder ut ifra de. Noen sentrale ord som jeg

fremhevet i kodingen var *Samtaler med barn, tilrettelegging, relasjonsbygging, tilstedeværelse, forberedelse, språkutvikling og bli sett*.

Dette gjorde arbeidet lettere med hensyn til å trekke ut essensen og relevante tema som jeg bestemte meg for videre å ta utgangspunkt i. Samtidig føler jeg at temaene etter hvert kom frem som en naturlig essens i transkriberingen og at dette var relevante opplysninger med hensyn til min problemstilling og forskningsspørsmål. Da koding og kategorisering var gjennomført valgte jeg en deduktiv tilnærming (Tjora 2017 s. 18) hvor jeg fant teoretiske begreper fra ulike teorier og forskere. Etter et stykke arbeid med koding av sentrale ord og begreper kom jeg frem til fem funn som jeg har valgt å omtale som tema i oppgaven. Jeg fortsatte med å kategorisere informantenes utsagn innunder de valgte tema og ut ifra det fant jeg støtte i empiri og teori som har relevans for funnene i datamaterialene og i den valgte problemstillingen. Med utgangspunkt i problemstilling og forskningsspørsmål var det fem tema som utkrystalliserte seg: *Relasjonen voksen – barn* ble et tema som gikk igjen i svarene til informantene underveis i intervjuet. Alle informantene snakket om å være bevisst voksenrollen i møte med barn, og at pedagogen har et overordnet ansvar for å sørge for at barna blir sett og hørt av de voksne i barnehagen.

Samtalens betydning for kognitiv og språklig utvikling ble et naturlig tema da alle informantene snakket om læringsutbyttet barn får gjennom samtaler. Her forteller informantene at både de planlagte og de spontane samtalene i barnehagen legger til rette for læring og utvikling for barnet. Dette temaet stemmer godt overens med oppgavens problemstilling.

Tilrettelegging av den planlagte samtalen handler om å skape trygge rammer og en god atmosfære for barn når man har fortrolige samtaler. Informantene kom med sine tanker og erfaringer knyttet til forberedelse, tilrettelegging og gjennomførelse av den planlagte samtalen. Dette ble et tema som naturlig falt på plass ut fra funnene i datamaterialet. Den *spontane samtalen*. Informantene snakket om både utfordringer og fordeler ved den spontane samtalen. Her nevner alle informantene at de opplever de spontane samtalene som lærerike for barnet, de oppstår ut fra barnets eget initiativ. Spontane samtaler oppstår når du minst venter det og man er ikke alltid like forberedt.

Forebygging kom frem som et viktig aspekt i transkriberingen og analysen av datamaterialet, og som jeg valgte å ta med som et eget tema. Informantene nevner alle forebygging og tidlig innsats som viktige begreper i arbeidet i barnehagen gjennom intervjuene. De nevner blant annet viktigheten med å kommunisere/snakke med barn tidlig og betydningen av at det legges til rette for et godt språkmiljø på småbarnsavdelingene. Er man til stede og gjør seg gode observasjoner av barn i lek og samspill kan man fange opp barn som har vansker med språket eller med atferdsmessige utfordringer. Setter man inn tiltak kan det være med på å forhindre eller begrense videre skjevutvikling.

3.6 Forskningsetiske hensyn og konfidensialitet

I tolkningen av innsamlede data må man være bevisst på de etiske dilemma som kan oppstå. Eksempler her kan være at man gjør tolkninger ut ifra informantens uttalelser som ikke stemmer overens med informantens forforståelse. Her er forskerens våkenhet viktig og at man er bevisst sin egen rolle.

Studien er meldt inn til NSD (Norsk senter for data). Jeg fikk tilbakemelding om at min studie hadde lav personvernulempe, da oppgaven ikke inneholdt sensitiv informasjon eller noe som kan identifisere informantene. (Vedlegg 4). I denne oppgaven har jeg valgt å gi informantene fiktive navn; Kari, Lise og Linda. Alle informantene fikk tilsendt informasjonsskriv som ga en beskrivelse av min studie, mitt formål med det og hvilken

betydning informantenes deltakelse ville ha å si for studien. Jeg presiserte at studien ikke vil inneholde noen form for informasjon eller opplysninger som kan identifisere noen av informantene. Informasjonsskrivet informerer om gjeldende taushetsplikt og om retten informantene har til å kunne trekkes fra studiet på hvilket som helst tidspunkt i prosjektet. Informantene samtykket til bruk av lydopptaker under intervjuet. (Vedlegg 2) 2). Lydopptakene jeg gjorde ble oppbevart trygt og ble slettet ved endt prosjekt. Konfidensialitet er et grunnprinsipp som innebærer en etisk forsvarlig forskningspraksis. Thagaard (2018) fremhever at forskeren skal behandle innsamlede opplysninger konfidensielt og fortrolig. Konfidensialitet handler om at deltakerne anonymiseres i selve oppgaven og at informasjon lagres på en forsvarlig og trygg måte. (Thagaard 2018, s. 24). Forskningsetisk komite (NESH) har utarbeidet etiske retningslinjer som jeg har studert og fulgt opp i denne studien.

3.7 Forskningsresultatenes overførbarhet

Når studien kun har tre informanter er det ikke mulig å generalisere og si at studien er gjeldende for alle barnehagepraksiser i hele Norge. Likevel sitter jeg igjen med at alle mine tre informanter har mange like utsagn og de er samstemte med hensyn til sitt syn på samtalsens verdi og som pedagogisk verktøy i barnehagen. Det er også sannsynlig at noen vil kjenne seg igjen i informantenes betraktninger. Når det gjelder overførbarhet betyr det at vi ønsker at andre skal kunne se studien vår som interessant og relevant, slik at noen kan ha utbytte av den. (Thagaard 2018, s. 194). Om noen kjenner seg igjen i betraktningene i min studie kan det være med på å styrke overførbarheten, slik at de som jobber med barn i barnehagen kan dra nytte av denne masteroppgaven.

4.0 Funn og drøfting

Når jeg nå har kommet til denne delen av oppgaven skal jeg drøfte mine funn i datamaterialene og se de i lys av tidligere forskning, empiri og teori.

Det har vært en tidkrevende prosess å komme seg igjennom det innsamlede datamaterialet fra intervjuene. Jeg har brukt god tid på transkriberingen og jeg lyttet til lydopptakene flere ganger. Underveis ble det naturlig for meg å dele materialet inn i tema, da så jeg at temaene kom naturlig frem og dannet selve essensen som står sentralt med hensyn til problemstilling og forskningsspørsmål.

Mine informanter er alle pedagogiske ledere på storbarnsavdeling. De har litt varierende erfaring med planlagte barnesamtaler, men de alle har god erfaring med samtaler med barn i barnehagehverdagen.

Informantene har delt sine tanker og kommet med betraktninger som gjelder samtaler med barn. De mener alle at voksenrollen står sentralt i det å etablere gode relasjoner til barn. Alle informantene er opptatt av relasjonsbygging og nevner viktigheten med å se og møte barnet der det er. Det å ha en anerkjennende holdning og være tilstedeværende i lek og samspill er viktig. De ser det som pedagogenes ansvar å tilrettelegge for et godt språklig og utviklende miljø i barnehagen. De kommer med sine refleksjoner rundt verdien av den spontane hverdagssamtalen som foregår på barnas premisser og den planlagte samtalen.

Alle mener at både planlagte og spontane samtaler er et godt verktøy for å kunne jobbe med barns språk og kognitive utvikling. Det som kommer frem som jeg finner interessant er at informantene nevner at en spontan samtale gjerne legger grunnlaget for de mer planlagte samtalene. Alle informantene opplever at barn kan dele tanker om noe som fører til at den voksne vil vite mer, eller ser at videre samtaler er en måte å bearbeide det som er vanskelig for barnet. Det at de ansatte er våkne og

tilstedeværende, viser interesse og ønsker å vite mer om det barnet, har stor betydning for å kunne hjelpe barnet videre. Alle informantene nevner viktigheten med tidlig innsats og forebygging, hvor det tidlig legges til rette for et godt språkstimulerende miljø allerede på småbarnsavdelingen i barnehagen. Slik at man legger til rette for god språklæring, som igjen kan være med å forhindre eller begrense at språk- eller -kognitive vansker utvikler seg.

Etter å ha transkribert alle innsamlede data var det noen tema som utkrystalliserte og som jeg har valgt å ta utgangspunkt i studiet. Følgende tema utkrystalliserte seg:

4.1 Relasjonen voksen – barn

4.2 Barnesamtalens betydning for språklig og kognitiv utvikling

4.3 Tilrettelegging av den planlagte samtalen

4.4 Den spontane samtalen

4.5 Tidlig innsats og forebygging.

Jeg velger derfor å presentere de fem temaene i tur og orden ved å drøfte funnene mine i form av sitater fra informantene. Sitatene vil jeg drøfte i lys av teori og empiri.

4.1 Relasjonen voksen- barn

I alle intervjuene går relasjonen voksen- barn som en rød tråd, derfor har jeg valgt å trekke ut relasjonen som et sentralt tema i denne studien. Alle informantene vektlegger voksenrollen hvor det er viktig at man tar seg tid, være til stede og lytte til barna når de har behov for å prate eller bli sett.

Kari mener at det å ta seg tid til å lytte og stoppe opp og snakke med barna er viktig. Hun snakket om utfordringen i en hektisk hverdag med mange behov som skal dekkes, avdelingsmøter, ledermøter som skal innlemmes i dagene. Når du da er på farten til et møte er det et barn som gir uttrykk for at det vil snakke med deg. Da er utfordringen å ta seg tid til det.

(01) «Man må ned på barnas nivå, ha tid til å sitte litt, for da kommer jo de som vil snakke, vi må vise at vi er tilgjengelig for dem.» (10.01.22 Kari s.7).

4.1.1 Ta oss tid til å lytte

Ut ifra det Kari her forteller påpeker hun at voksenrollen er sentral i samtaler med barn. Vi som jobber med barn må tenke over hvordan vi er i møte med barn, at vi tar oss tid, viser respekt, lytter og viser anerkjennelse overfor barnet. Når det gjelder begrepet anerkjennelse er det et sentralt begrep i dialektisk teori ifølge Gamst (2017). Det handler om at den andres opplevelse blir verdsatt. I dette ligger det at man har en anerkjennende holdning som danner perspektiver for et grunnleggende syn på barnet. Barnet har rett til å eie sine egne opplevelser, være deltakende og ha medbestemmelse i eget liv. (Gamst 2017, s. 63).

I Kari sitt sitat kommer begrepet tid frem, «man må ha tid til å sitte litt». Dette er et begrep som går igjen i en travel hverdag med behov som skal dekkes. Det er et dilemma som flere helt sikkert kjenner seg igjen i. Om man er bevisst det, slik som Kari er, kan man stoppe opp å ta seg tid til å lytte. Det handler om å være til stede i her- og nå

situasjonen. Kanskje har barnet noe på hjertet som det gjerne vil formidle til den voksne, noe som det har gått og tenkt på, og som barnet trenger hjelp til å bearbeide. Barnet trenger en voksen som har tid, er god og varm og imøtekommende. Kinge (2020) sier at vi i barnehagen har en unik mulighet til å gjøre livet lettere for de barna som strever. Noen ganger kan vi redde liv. (Kinge 2020, s. 25).

Dette mener jeg er med på å belyse viktigheten med relasjonsbygging i barnehagen. Utfordringen er tiden og det å fange opp disse glimtene. Derfor er det et godt poeng av Kinge at vi må hjelpe hverandre til å se og fange opp alle barn som strever med vanskelige tanker eller følelser. Eller de som rett og slett trenger å bli sett. Linda poengterer at man ikke knytter like relasjoner til alle barn, derfor er det viktig at man som personalgruppe snakker sammen likevel om hverdagen kan oppleves hektisk. Slik kan man sørge for at alle barn blir sett, og får knyttet relasjoner til noen av de voksne de føler seg trygge på.

(02) «Som voksen er det viktig at man er åpen og til stede (...) at man lytter og tar imot barna slik at de fortsetter å snakke med oss.» (Linda 16.01.22 s.6).

Linda deler sine tanker om viktigheten med å snakke med barn når de inviterer den voksne til samtale. I møte med barnet mener hun at det er viktig å ha evne til å lytte til barnet og det barnet forteller.

Jeg synes Kinge (2020) sine ord er velegnet i denne sammenhengen:

«Å lytte innebærer å våge å være stille, å våge å vente»

I det legger hun at det handler om å åpne egne sanser og kunne se samtalepartnerens både verbale og non-verbale språk og la den andre få bruke tid til å si det som han/ hun vil si uten å avbryte. (Kinge 2020, s. 129).

Hvis man ikke tar seg tid til det når barnet kommer til oss, så kommer det kanskje ikke neste gang det har noe på hjertet. Man må være til stede her – og nå, være lyttende, og bekreftende uten å være for kjapp med å bryte inn og tolke det barnet forteller.

Linda sine betraktninger er i tråd med Schibbye (2019) sine teorier om selvrefleksjon og for at man skulle kunne reflektere og tenke over seg selv, for å kunne se andres behov. Schibbye påpeker at utfordringen i samtaler med barn er det å nærme seg barnas språk og uttrykk, da må man ha kunnskap om barns språklige kompetanse og hvor barnet er i utviklingen. Videre sier Schibbye at lytting innebærer at man som voksen innehar egenskapen av å være anerkjennende og at man ser barnet som et fullstendig subjekt. Det å lytte betyr at man er åpen og tilgjengelig for det barnet forteller både med og uten ord. (Schibbye 2019, s. 62).

(03) «Vi som pedagoger tenker jeg har en rolle og et særdeles ansvar, med utdanning og vår erfaring har en rolle og et ansvar for å sørge for en god relasjon mellom voksne og barn i barnehagen.» (Lise 10.01.22 s.1).

I utsagnet til Lise påpeker hun noe som er av stor betydning i det hun sier om pedagogens rolle. Med Lise sitt utsagn kan jeg trekke paralleller til det Gamst snakker om når hun referer til voksne yrkesutøvere, som har et særlig og etisk ansvar for barns rett til delaktighet. For å innlede samtaler med barn så er det viktig at man har en god relasjon til barnet, man må være i stand til å være åpen og lyttende og ikke avbryte barnet når det snakker. (Gamst 2017 s. 33).

Samtidig er det viktig at relasjonens betydning viderefremmes til at fagarbeidere og assistenter i avdelingene i barnehagen. Hun opplever selv at de i sin barnehage har en god dialog mellom fagarbeidere, assistenter, pedagoger og styrer. Så om det oppstår hendelser som vekker bekymring eller gir en dårlig magefølelse, så snakker personalet sammen og har en god struktur på hvordan de håndterer dette.

(04) «Ja (...) og noen ganger kan det kanskje være barn som blir oversett, jeg har for eksempel kunne filmet en aktivitet, og så ser man at det er noen i bakgrunnen, og det er ingen som fikk med seg at det barnet sa navnet mitt eller noen andres voksnes navn, vi har noen feller vi kan gå i løpet av en dag.» (Linda 16.01.22 s.11).

4.1.2 «De stille barna»

Linda påpeker noe som er velkjent i en barnegruppe og som samtidig kan være en utfordring. Ofte har man de barna som er glad i å fortelle og som er aktivt med under samlingsstund eller samtaler. Disse barna krever gjerne oppmerksomheten din og de er glade i by på seg selv. Disse er ikke vanskelig å se. På den andre siden har du barn som blir «usynlig». De kommer litt bort i mengden. Det Linda sier her er i tråd med det Kinge belyser med hensyn til personalsamarbeid. De ansatte må hjelpe hverandre til å se.

«De ansatte må hjelpe hverandre i dette arbeidet, barn kan være ordløse eller gåtefulle og da kan det være viktig å være god til å observere og lese mellom linjene.» (Kinge 2020, s. 25).

Det Kinge (2020) snakker om påpeker viktigheten med det er å se «de stille barna», de som ofte kommer litt bort i mengden. Schibbye (2019) påpeker det å lytte til barn og at vi skaper rom slik at barnet kan tre frem og bli synlig for oss. Ved å gjøre det tar man barnet på alvor og barnet selv får et tydeligere begrep om sin egen stemme, og relasjonen mellom barnet og den voksne blir forsterket. (Schibbye 2019, s. 62).

Linda sier selv at denne observasjonen ga henne en vekker om at samtaler med alle barn er viktig. Ikke bare for de som har utagerende atferd og som du legger merke til. Samtaler er like så viktig for de stille barna som hele tiden er pliktoppfyllende, leker selvstendig og som ikke forstyrrer noen. De kan også noe på hjertet, noen kan til og med tenke at de voksne er for opptatt, at de ikke tar kontakt. Linda synes det er betydningsfullt at personalet snakker sammen, da barnegruppa består av mange. Hun fremhever viktigheten med at de ansatte snakker sammen om enkeltbarn og hvilke individuelle behov barna har. Hun nevner at de jobber mye i mindre grupper og på denne måten er det lettere å oppdage om et barn har behov for ekstra oppmerksomhet, ekstra oppfølging med hensyn til språklige utfordringer, atferd eller om barnet rett og slett har behov for å prate litt.

(05) Vi ser jo også viktigheten med det å skape gode relasjoner til barna, som skaper trygghet. Det er jo kanskje naturlig at vi ikke har den samme relasjonen til alle. (Linda 16.01.22, s.6).

Barnehagen består av mange barn og Linda peker her på noe som kan være viktig å ta med seg. Det er det hun sier om at vi ikke knytter den samme relasjonen til alle. Jeg tolker det dit at i en travel hverdag er det utfordringer med å skulle se alle barna til enhver tid, spesielt når du har tjuefem barn på en avdeling. Noen barn er mer synlige og krever din oppmerksomhet, andre barn er opptatt med sitt og blir «usynlige»,

«Å oppleve å bli sett vil kunne utgjøre en vesensforskjell for det selvbildet som skal utvikle seg.» Hun er spesielt opptatt av relasjonen til de sårbare barna, de som gjerne utfordrer oss. Det at vi ser dem og bekrefter behovene de har.» (Kinge 2020, s.54)

4.1.3 Oppsummering

Ut fra informantenes utsagn er det å legge grunnlag for gode relasjoner viktig både for voksne og barn i barnehagen, og det eksisterer mange teorier om hvorfor det er viktig å ha fokus på relasjonsbygging i barnehagesammenheng. Dette tenker jeg handler om bevisstgjøring, kunnskap om barns språk og evne til å kommunisere. Samtidig er voksenrollen sentral, med at personalet utviser sensitivitet, anerkjennelse og forståelse og er til stede sammen med barna.

«En grunnleggende anerkjennende holdning skaper er godt utgangspunkt for alle våre relasjoner med barn» (Schibbye, 2019).

Her peker Schibbye på viktigheten med å se barnet, forstå det og være anerkjennende i møte med barnet og verdsette det. Det handler om å vise barnet respekt, likeverd og verdighet. (Schibbye 2019, s. 48). Er vi bevisst dette i møte med barn i barnehagen vil barnet kunne utvikle sin egen selvfølelse og legger et godt grunnlag for videre utvikling av relasjonelle egenskaper, språklige og sosial utvikling for barnet.

Alle informantene påpeker at relasjonen voksen – barn er viktig, det med å være til stede og fange opp når barn har behov for oppmerksomhet. Både Lise, Linda og Kari er opptatt av å nevne at det å lytte til barna er en viktig egenskap, slik at barnet selv får satt ord på sine tanker og følelser uten at den voksne legger ord i munnen på barnet eller tar over styringen på samtalen. I det å lytte forklarer Schibbye (2019) at lytting er noe mer en å bare høre, vi kan høre at noen sier noe, men det betyr ikke at vi nødvendigvis lytter. Dette gir en god beskrivelse av begrepet «lytting». Ofte er vi bekymret, tankene vandrer og vi får ulike synspunkter og meninger mens barnet snakker, og vi lytter ikke til det barnet sier.

Anerkjennende lytting forklarer Schibbye vi lykkes med når vi klarer å sette våres egne meninger til side, og være tilgjengelig – her og – nå i det barnet forteller. (Schibbye (2017, s. 63).

I en artikkel skrevet av Berit Bae er hun opptatt av å fremheve relasjonen mellom voksen- barn, og hun sier at relasjonen kan sees som *en bærebjelke i det pedagogiske arbeidet* (Bae, 1992 s. 21). I det ligger at relasjonen legger grunnlag for utvikling og læring hos barn. Lise påpeker at det er pedagogens overordnede ansvar å sørge for gode relasjoner mellom voksne og barn Dette kan sees i sammenheng med Bae sine tanker rundt det med hvor viktig jobb vi har som sørger for å opprette gode relasjoner i barnehagen som spiller en viktig rolle i det pedagogiske arbeidet.

Linda nevner de «stille barna» de som forsvinner litt for oss. De er gjerne selvstendig og forstyrrer ingen andre. Disse barna har også behov for å bli sett og hørt. Derfor er det fint det Linda poengterer med at det viktige personalet er bevisst dette.

Det kommer frem at vi må «ta oss tid til å sitte litt». Å ha tid kan være en utfordring i barnehagen. Når de ansatte opplever at hverdagen er travel og det er mange arbeidsoppgaver å fylle, kan det dessverre resultere i at man går glipp av situasjoner hvor barn har behov for å bli sett og lyttet til. Dette kan sees i sammenheng med Kinge (2020 s. 35) hvor hun sier at hvis vi er gode på å invitere barna til oss, hvor de får satt ord på sine tanker og det de opplever, vil vi kunne få et innblikk i deres situasjon, på noe som ellers kunne ha gått oss hus forbi. Akkurat dette sier oss noe om viktigheten med at vi tar oss tid til det barna har å si og ikke bare streber videre til andre gjøremål vi må foreta oss.

4.2 Barnesamtalens betydning for språklig og kognitiv utvikling

Den nye rammeplanen for barnehagen (2017) peker på at alle barn skal få god språkstimulering i barnehagen. Alle barn skal bli sett og få god oppfølging ut ifra sine behov. Det pedagogiske arbeidet til barnehagelærere og assistenter har betydning for barns samspill og språkutvikling.

Kunnskap om språkarbeid i barnehagen er et prioritert område i regjeringens kompetansestrategi for ansatte i barnehagen.

Barn utvikler språk i samspill og i samtale med andre. I barnehagehverdagen foregår det språklig aktivitet hele tiden, mellom barn-barn og mellom voksne og barn. I GoBaN studien (2019) fant de ut at et positivt språklig miljø kan beskrives som et miljø hvor de ansatte er til stede og responderer på barnas initiativ, de er engasjerte og legger til rette for et godt språkmiljø og stimulerende samtaler. Slike samtaler oppstår i rutinesituasjoner som rundt matbordet, i samlingsstund eller under planlagte aktiviteter. «Når barnesamtalen i barnehagen brukes som pedagogisk metode for å bli kjent med barna, vil det kunne skaffe deg et godt grunnlag som kan hjelpe deg som pedagog for å forstå barnet, og legge til rette for det pedagogiske opplegget individuelt.» (Gamst 2017, s. 46)

I sitatet over nevner Gamst noen fordeler med å ha barnesamtaler i barnehagen. Den vil gi oss kunnskap og informasjon om barnet som er verdifull for oss. Gjennom systematiske vil det være lettere for pedagogen å legge til rette for hvert enkelt barn og deres behov.

Gjennom samtaler kan barn få hjelp til å bearbeide vanskelige følelser. Samtalen kan ha en forebyggende effekt med hensyn til sosiale og emosjonelle vansker. Som Kvello (2021) skriver så er det ekstra krevende å ha gode samtaler med barn under 6 år, og de profesjonelle har svært få samtaler med barn under 4 år. Barn under 4-6 år gir som regel ikke gi fyldige nok svar. Spørsmålene man stiller må være enkle slik at barnet skjønner hva det spørres om. Det resulterer gjerne i at samtalen ikke gir den informasjonen man ønsker å få. (Kvello 2021, s. 132). Det betyr heller ikke at man skal undervurdere barns språklige evner. Voksne som er gode på å møte barn og samtale med dem, kan tilrettelegge samtaler ut ifra barnets språklige og kognitive fungering. Ifølge Kvello viser forskning at tre- åringene kan gi oss god informasjon om hvordan de har det. Og fire – åringene kan fortelle om opplevelser de har hatt og mestre å besvare hva spørsmål som; «Hva liker du å holde på med, eller hva gjør mamma eller pappa når hun/ han blir sinna?»

Barn har lettere for å komme med mer sammenhengende og detaljerte historier mellom fire- til sju- års alder. (Kvelling 2021, s. 136).

(06) «Ja.. jeg mener samtaler med barn er viktig, det er å undre seg samme med dem, de lærer språk gjennom samtale og de lærer seg å sette ord på egne følelser og det de tenker.» (Lise 10.01.22, s. 1)

Lise sine tanker rundt samtalen som pedagogisk verktøy sier noe om at samtalen er grunnlag for læring av språk. Barn som blir «badet» i ord og ords betydning vil etter hvert etablere et godt grunnlag for videre språkutvikling.

Når pedagoger i barnehager legger til rette for gode samtaler med barn, vil de på sikt bli bedre rustet språklig og bli vant til å gå i dialog med de voksne og andre barn. Blir de bedre i å gå i dialog med voksne, har de også kanskje lettere for å betro seg om vanskelige situasjoner i for eksempel i hjemmet. Dette er i tråd med Gjems sine teorier (2009) som sier at barn i førskolealder lærer gjennom å samtale med voksne og andre barn, og gjennom gode samtaler kan voksnes kunnskapsdeling bidra til å utvide barnas forståelse og kunnskaper. I tillegg vil barnas aktive deltakelse som taler og lytter gi dem viktige erfaringer med å lære språk, ved at de får støttende assistanse fra mer erfarne språkbrukere som samspiller og samtaler med dem i konkrete situasjoner. (Gjems 2008).

Selv har jeg som pedagog i barnehagen opplevd barn som har vist utagerende atferd, og har latt dette gå utover jevnaldrende. Barnet har for eksempel sin egen plan på hvordan leken skal være, så kommer det noen andre barn å skal gjøre noe helt annet. Dette har skapt frustrasjon, og da er det vanskelig å finne «de rette ordene». Resultatet blir ofte at det er lettere å ty til fysiske grep. Hvis barn får støtte og veiledning i form av systematiske samtaler, kan det på sikt hjelpe barnet til å bruke språket fremfor fysikken. Gjennom samtaler kan barna etter hvert lære å se seg selv i møte med andre, og lettere reflektere over egne følelser og sin egen væremåte. Dette er i tråd med det Kinge (2020) sier om hensikten med å ha systematiske samtaler. Hensikten er å sette i gang prosesser som vil kunne føre til økt selvinnsikt og utvikling av språk for å kunne uttrykke egne reaksjoner, følelser og behov. Sekundært vil slike samtaler kunne benyttes med mindre systematikk i hverdagsituasjoner og i mer generelle møter med barn. Kinge fremhever at barnet selv i stor grad skal styre samtalen, og at den voksne har som oppgave å fange opp barnets initiativ og bekrefte barnet. Målet på sikt er at barnet skal kunne videreutvikle tankene og måten å uttrykke seg på. (Kinge 2020, s. 165)

«Det blir mye fokus på lek, det er mye læring i leksammenheng. Når man følger de nærmere opp ser vi at de får bedre forståelse. «Man skal ikke undervurdere lekens verdi i samtaler med barn.» (Linda. S.6).

Linda refererer her til lekens betydning og at den har en verdifull rolle i barnehagehverdagen for alle barn. Det Linda snakker om her med hensyn til lekens verdi er forenelig med det som Palsdottir sier om rollelekens plass i barnehagen. Hun er opptatt av å formidle at når barn spiller ulike roller og bearbejder opplevelser, vil barn tilegne seg verden og forsøke å gjøre tilværelsen begripelig for seg selv. (Palsdottir 2010, s. 53)

Videre forteller Linda at de gjennom dagen deler barnegruppa i mindre grupper. Når man deler barnegruppa, er det lettere å se hvert enkelt barns behov og deres interesser. Og man kan ha samtaler med barna selv, dette er en fin måte for barnet å medvirke i sin egen hverdag.

(07) For det første tror jeg barna blir mye tryggere, sterkere på det å snakke om hverdagen sin og hvordan det har det. Jeg tror de får styrket selvtilliten sin.» (Lise 10.01.22 s. 7).

Lise tenker at barn får styrket selvtilliten sin i samtaler. Det kan ses i sammenheng med det Gamst (2017) sier om det hun legger i en god barnesamtale. Uavhengig av formålet med samtalen, vil samtalen kunne gi barnet selvforståelse, selvinnstekt og kontakt med følelser og minner. Det å snakke med barna og ta imot det de forteller har ifølge Gamst en helende og terapeutisk effekt. (Gamst s. 37)

(08) «Det er mye læring i det å snakke, ikke minst at det med turtaking, at man må vente til den andre er ferdig å snakke og det at de lærer også å være en lyttende part.» (Linda 16.01.22, s. 5).

I det Linda forteller, sier dette noe om hvilken verdi samtaler har med tanke på at barna lærer seg å kunne kommunisere med jevnaldrende barn og voksne. Linda sier at barna må innta rollen som en lyttende part, og det er i tråd med Putallaz og Wasserman (1990) sier om kommunikasjon. Det at barnet lærer seg å kommunisere sine egne følelser og samtidig lære å ta hensyn til andre sine følelser, er selve nøkkelen til å lykkes sosialt. (Putallaz og Wasserman 1990).

(09) «Å sette ord på ting og det å forklare ting(...) det er jo viktig med hensyn til språket. For kommunikasjon er viktig, og språk er jo en veldig stor del av det». (Kari 27.01.22, s.6)

Kari kommer her med en god beskrivelse om hvorfor samtaler og kommunikasjon er viktig. Det er mye læring i dialogen mellom både barn og voksne og mellom barna selv, det å skulle vente på tur, det å lære seg å være lyttende overfor andre, det å lære ord og begreper og hva noe er står sentral i den språklige og kognitive utviklingen. Kari er opptatt av det at barna får jobbet med sine egne følelser igjennom samtale og dialog med andre, både voksne og barn.

Clark (2017) skriver hun at hvis barn skal kunne erverve/ lære språk, må de utsettes for det og gjennom samtaler med voksne lærer små barn nye ord og begreper og er bedre rustet språklig sett for skolestart. Hun sier videre at voksne hvis barn lærer flere ord og betydningen av dem, vil barna også forstå mer av det voksne sier.

4.2.1 Oppsummering

Alle informantene nevner sider av barnesamtalen som er av stor betydning, både spontane og planlagte samtaler en viktig del av barnehagehverdagen. Barn som «bades i språk» vil gjennom samtaler få et bedre ordforråd og forstå ordenes betydning bedre. Kari sier at det å sette ord på ting og forklare ting er en viktig del av språket og ut ifra det lærer barn å tilegne seg ord og ords betydning. Dette gir barn et godt utgangspunkt for å kunne delta i samtaler, både med barn og voksne. Dette sier mye om hvor viktig voksenrollen er som Ofstad (2021) viser til i sin forskning «den lærerike hverdags samtalen i barnehagen». Her fremhever hun den voksnes rolle i hverdags samtaler i barnehagen. Ifølge Ofstad er hverdagslige samtaler lærerike for barns språklige og kognitive utvikling. Hverdags samtaler er de uformelle samtaler man har gjennom barnehagedagen. Det kan være rutinesituasjoner som samtaler ved matbordet, i garderoben eller samtale i lek. Barnehager med gode språkmiljø

kjennetegnes av voksne som har kunnskap om språk og som støtter barns språkutvikling gjennom gode samtaler. Ofstad sier at det avhenger av at den voksne er bevisst den språklige relasjonen mellom seg og barnet for at samtalen skal kunne være med på å utvikle barnets språk. (Ofstad 2021, s. 42).

Linda er opptatt av å fremheve lekens verdi i samtaler med barn. Det å være tilstedeværende i lek gir verdifull informasjon om barnet og som pedagog får man gjort seg verdifulle observasjoner om hvordan barnet er i dialog med andre og hvordan de samhandler i leken. Gjennom leken ligger et godt grunnlag for å lære seg sosiale ferdigheter og ikke minst språk. Vygotsky (1978) var opptatt av lekens verdi og hans teorier har lagt grunnlaget for videre teori og forskning. Vygotsky mente at rolleleken var en viktig arena hvor barn lærer språk og barn gir gjenstander og mennesker ulike roller som har tilhørighet til virkeligheten. (Hagtvet 2012, s. 44) Informantene har gjort seg erfaringer med at samtaler kan være med på styrke barns selvtillit og at de på sikt vil kunne utvikle en bedre selvforståelse. Barn som lærer seg turtakning, lytte til andre vil også kunne bli bedre rustet til å løse konflikter i samhandling med andre barn.

4.3 Tilrettelegging av den planlagte barnesamtalen

Når det kommer til spørsmålet om hvordan informantene legger til rette for samtaler er alle opptatt av god forberedelse i forkant og at det reflekteres over hvordan man gjennomfører de. Barnet må føle trygghet, og rommet man har samtalen i er viktig. Dette er i tråd med det Kvello (2021) sier om valg av rom. Kvello påpeker at gode samtaler med barn krever god forberedelse, både med hensyn til de praktiske forholdene rundt samtalen, slik som utformingen av samtalerommet.

Rommene man velger å benytte under samtale bør tilpasses barn. Det er anbefalt at man sitter litt på skrå ved siden av hverandre, da det å sitte rett overfor ofte kan føre til at man lett kan oppfattes som stirrende. (Kvello 2021, s. 85).

(10) «Jeg har til og med ligget på magen på gulvet og hatt samtaler med barn, det har skapt trygghet for barnet. Og barnet har vært vant til at jeg ellers befinner meg nede i gulvet sammen med barna og leker. Tilstedeværelse er viktig og at jeg er interessert i det barnet forteller meg.» (Lise 10.01.22 s 3.).

Lise mener det viktigste er at barnet kjenner på trygghet i samtaler med den voksne, og at barnet er komfortabelt i det rommet man har samtalen i. Lise har erfart at å sitte på gulvet sammen med barn har vært noe de har foretrukket, da de har gitt uttrykk for at de har syntes det har vært skummelt eller alvorlig å sitte på stol ved bordet.

Barna er vant til som Lise beskriver selv, en person som sitter mye i gulvet sammen med barna. Dette er noe barna vet, og de kan føle trygghet i situasjonen.

Man kan trekke noen paralleller til «trygghets sirkelen» eller Circle of Security (COS).

«Hvordan forstå et barns behov for en trygg havn og en trygg utforskning»

Denne teorien er basert på Bowlby som la ned grunnsteinen for selve begrepet tilknytning. Trygghets sirkelen er basert på tilknytningsbasert intervensjon, skrevet av Powell, Cooper, Hoffmann og Marvin. Trygghets sirkelen (COS) er en visuell modell som beskriver at barnet har en trygg havn/ trygg base som er der for å ta imot barnet når det trenger støtte, trøst og hjelp til å sortere de ulike følelsene. Den voksne er den trygge havnen som tar imot barnet når det trenger noe. (Cooper, Hoffman og Marvin 2015, s. 47).

(11) «Når jeg har samtaler som for eksempel er mer de planlagte, tenker jeg det er lurt å gjør det litt skjermet, på et sted der det ikke er så mye forstyrrelser, lyd.. unngå at andre barn ser(...) sånne typer ting da(...) For da tenker jeg at det barnet du har med deg klarer å være mer i «her og nå» situasjonen.» (Linda 16.01.22 s.3)

4.3.1 Skjermet og bruk av enkle hjelpemiddel

Når Linda har planlagte samtaler er hun opptatt av at samtalen foregår skjermet på et eget rom. Barnehagen har flere små rom som egner seg godt til samtaler. Hun tenker at ved å ta slike hensyn til rom vil barnet klare å være i -her og når situasjonen. I barnehagen har de små grupperom som ikke inneholder så mye leker og ting på veggene. Linda forteller at hun noen ganger har med seg et spill eller lignende som de kan holde på med. Da er det lettere å rette oppmerksomheten på det som er planlagt. Det Linda her nevner er i tråd med det som Øvreeide (2021) skriver om med hensyn til rommet, at man blant annet kan ta i bruk aktiviseringsmateriell i samtale med barn. De materielle bør kunne gi barnet assosiasjoner til de aktuelle temaer samtalen dreier seg om. Øvreeide tenker at slike aktiviseringsmateriell kan for eksempel være et dukkehus, små tre eller plastfigurer, bamse, små hus og små biler, enkle spill som ludo eller billedlotto eller fargeblyanter/ark.

Det man må passe på er at det ikke blir for mye materiell for barnet å velge i, eller som er lite relevante med hensyn til temaet for samtalen. Det kan da føre til at barnet mister fokuset, som igjen fører til at barnet ikke er konsentrert. Men med rett bruk av aktiviseringsmateriell kan de være til hjelp for barnet når det skal snakke om det som er vanskelig og som barnet har opplevd. (Øvreeide 2021, s. 127).

(12) «Ja, jeg ser at det er viktig at vi ikke har for mye ting i rundt, konsentrasjonen detter av ganske fort når det er mye på veggene eller at det er noe, men samtidig at det er et rom de er litt vant med, der de har vært før eller, at de ikke føler seg så innestengt, da(...) at døra er ved siden av dem» (Kari 27.01.22 s. 5).

I Kari sitt utsagn ser jeg at hun også legger vekt på at samtalene gjennomføres på et egnet sted. Hun beskriver at det må være et rom hvor det helst ikke er mange forstyrrelser på veggene, da konsentrasjonen kan falle av, men samtidig er det viktig at de er på et rom de føler seg trygge på hvor det er lyst og trivelig og som de kjenner. Kari tenker at barnet gjerne kan sitte i nærheten av døra, slik at det ikke barnet føler seg innstengt. Det handler om at vi som voksne legger til rette slik at barna føler seg trygge i situasjonen. Det Kari forteller om at barnet bør sitte nær døren stemmer overens med Øvreeide (2021) sine samtalemotodiske prinsipper påpeker han at barnet bør ha tilgang til døren, slik at barnet ikke får opplevelsen av å være innestengt. Barnet må ifølge Øvreeide ha mulighet til å bevege seg mot den det har en samtale med. (Øvreeide, 2021, s.216)

4.3.2 Åpne og lukkede spørsmål

(13) «Jeg har en fast mal for hvordan jeg ønsker å gjennomføre samtalen, hvor jeg alltid starter med å fortelle hva vi skal snakke om (...), setter meg opp noen åpne spørsmål da i forkant, eh (...) men samtalen kan jo dra litt forskjellige veier, må ta det litt der og da» (Kari 27.01.22 s.5).

Kari forteller at hun forbereder seg godt i forkant av de planlagte samtaler, og hun har utarbeidet seg en mal med hvordan hun stiller spørsmål. Hun er opptatt av åpne og gode spørsmål for å få mest mulig ut av samtalen, men samtidig opplever hun at samtalen kan dra ulike veier. Det må man være forberedt på i samtale med barn og da må man kanskje vike litt for de planlagte spørsmålene og henge seg på det barnet begynner å snakke om og komme med spørsmål underveis.

I en fagartikkel; «*Demokratiske samtaler i barnehagen*» skrevet av Gjems, Jansen og Tholin (2012) beskrives åpne spørsmål som inviterende og barnet har mulighet til å gi de svar det har lyst til å gi. Åpne spørsmål innledes gjerne med «hva», «hvordan» eller «hvorfor». En annen måte å spørre på er å gjenta barnet med en mer spørrende tone i håp om å få mer utfyllende svar på det som det snakkes om. (Gjems, Jansen og Tholin 2012).

(14) «Da må man på en måte jobbe med de helt grunnleggende begrepene, så det å spørre om «Hva fikk du til jul? «Kan bli for avansert hvis man mangler grunnleggende begreper, da blir spørsmålene heller litt ledende for som «Fikk du en motorsykkel til jul?»» (Linda 16.01.22 s. 5).

Linda snakker også om viktigheten med å stille gode og åpne spørsmål, men tenker at barnets alder og modning er noe man må ta hensyn til. Hun har også fem minoritetspråklige barn på gruppa si som ikke har så god språklig forståelse og som mangler en del grunnleggende begreper. Disse barna trenger ekstra støtte og hjelp i å formidle det de ønsker å si. Derfor bruker Linda noen ledende spørsmål ved hjelp av visuelle hjelpemidler i samtale med barnet, spesielt når barnet har et begrenset ordforråd i utgangspunktet.

(15) «Man tenker gjerne litt større og mer avansert med hensyn til hvordan man tar samtalen videre. For eksempel «hvorfor er det treet vi plantet i fjor, så mye større nå?»» (Lise 10.01.22 s.10).

Lise forteller at man kan ha samtaler som inneholder -ja og -nei spørsmål, der du veileder dem. Da får man som regel ikke så utfyllende svar fra barnet. Det resulterer som regel i en lite utviklende samtale for barnet. Samtalen stopper som vanligvis opp ganske raskt.

Videre forklarer hun at hun synes det er viktig å være til stede og fange opp det barnet er interessert i og at man er undrende sammen med barnet. Er barnet modent og har et godt språk, er det en fordel med gode og åpne spørsmål, som får i gang barnets refleksjon.

Med de aller minste barna forklarer Lise at hun for eksempel bruke visuelle hjelpemidler og hint for å holde samtalen i gang. Å at man viser sitt engasjement ved å bruke et kroppsspråk som viser barnet at du er interessert i det som den lille ønsker å formidle, enten gjennom de få ordene de sier eller ved gleden og entusiasmen de viser gjennom sitt kroppsspråk.

Linda nevnte at hun brukte parallellhistorier for å få i gang en samtale, da barna snakket mer når Linda kom med en hendelse hun hadde opplevd som liten.

4.3.3 Oppsummering

Alle informantene er samstemte med hensyn til den planlagte samtalen. Jeg får inntrykket av at informantene har god kunnskap om hva som er viktig når man skal legge til rette for en planlagt samtale. De nevner alle viktigheten med å gjennomføre samtaler på et sted uten forstyrrelser hvor barnet skjermes og føler trygghet. Kari nevner at det kan være lurt at barnet sitter i nærheten av døren, slik at det ikke føler seg innestengt. Forberedelse i forkant av samtalen er viktig, ved at man for eksempel har en mal med åpne spørsmål.

Kvello (2021) mener at åpne spørsmål skaffer oss en god oversikt over det som vi tenker at samtalen skal dreie seg om. Når barn blir stilt åpne spørsmål snakker de som regel fritt og får sette sitt preg på samtalen og det de ønsker å prate om, mens den voksne lytter og viser at hun/ han vil bli kjent med barnet. En bakdel med åpne spørsmål kan være at barn kan oppleve det vanskelig å svare på åpne spørsmål, om de har noe som de bærer på noe som de ikke har lyst å snakke om. (Kvello s. 151).

Med de minste barna nevnes det at kroppsspråk, bruk av gjenstander/ leker, bilder som en fin måte å ha samtaler på. Hvis man med kroppsspråket viser engasjement og glede sammen med barnet, er det mulig ha en god samtale med de aller minste.

Linda nevner et viktig punkt som man må ta hensyn til med tanke på åpne spørsmål, og det er barnets alder og modning. Hun forteller at hun jobber med flere minoritets-språklige barn som har utfordringer med å forstå grunnleggende begreper og som må ha en oppfølging med hensyn til språklæring. For disse barna er det lettere å gjennomføre samtaler i en mer lekpreget situasjon. Her nevnes det også at hjelpemidler kan brukes i samtale, som kan være til hjelp for barnet og den voksne når noe skal forklares. Dette er i tråd med det Øvreeide (2021) og at bruk av aktiviseringsmaterieill er noe man kan benytte i en samtale med barn. (Øvreeide 2021, s. 216-217).

4.4 Den spontane samtalen

(16) «Jeg er opptatt av de spontane samtalene som oppstår i hverdagen og verdien av disse samtalene (...) For når et barn velger og komme til deg å fortelle deg om noe som er vanskelig, sier det litt om hvilken tillit barnet har til deg.»

(Lise 10.01.22 s. 4)

Lise fremhever den spontane samtalsens verdi. Videre forklarer Lise at det barnet velger å si til deg der og da, må man anse som en tillitserklæring. Da har man mulighet til å kunne hjelpe barnet videre gjennom mer planlagte samtaler, som på sikt kan hjelpe barnet med å sortere vanskelige følelser. Det som Lise her forteller kan sees i sammenheng med Killén (2013) sine tanker om at barn ofte trenger hjelp der og da, og som ikke kan vente. En slik situasjon krever at barnet blir møtt av en pedagog som engasjerer seg positivt i barnet. Den voksne må kunne greie å sette seg inn i barnets behov, slik at barnet får hjelp til å kunne forstå og bearbeide det som oppleves vanskelig. (Killén 2013, s. 192).

Linda tenker at den spontane samtalen kan være en utfordring når man ikke er forberedt på det barnet kommer med.

(17) «Man kan bli så satt ut, at det kan føre til at samtalen stopper opp, og man kan fort bli litt fortolkende og for eksempel si; «men det er jo ikke lov!». Da kan det ende med at barnet ikke forteller noe mer, og at resultatet blir at samtalen stopper opp.» (Linda 16.01.22 s.4).

Linda forteller også om den spontane samtalen og at den ofte kommer helt uventet og som regel til hvem som helst. Gjerne til en person som barnet føler seg trygg på. Hun har også opplevd at et barn betrodde seg til en vikar som var innom avdelingen en kort periode. Dette omhandlet en vanskelig omsorgssituasjon. Linda mener at denne vikaren opparbeidet en god relasjon til barnet ganske kjapt og at hun hadde noe som gjorde at barnet følte for å åpne seg for henne. Vikaren hadde møtt barnet på en god måte og de hadde en god refleksjon sammen. Vikaren gikk videre til Linda og fortalte om samtalen hun hadde hatt med barnet. Linda hadde ved en senere anledning en samtale selv med dette barnet, og det fortalte det samme til henne. Barnets uttalelser ble tatt videre til overordnede i barnehagen og på grunnlag av opplysningene ble det sendt en bekymring til barnevernet.

(18) «De beste samtalene er egentlig de som går av seg selv, (...) og når barnet selv snakker om det som det er opptatt av og foregår på barnas egne premisser» (Kari 27.01.22 s.6).

Kari opplever også de spontane samtalene på samme måte. Slike samtaler er ofte veldig informative, og barnet snakker selv ut ifra sine egne premisser. Samtidig kan barnet komme med kommentarer som er uventet, og dermed bli vanskelig for voksne å vite hvordan de skal reagere. Som Kari sier, at hvis barnet ser at du reagerer med store øyne eller blir veldig alvorlig helt plutselig, vil hun eller han kanskje tenke at de noe de ikke skulle ha sagt. Og dermed stopper samtalen opp på grunn av den voksnes umiddelbare reaksjon.

Det Kari opplever som de beste samtalene kan sees i sammenheng med måten Gamst (2017) beskriver den gode samtalen på. Den gode samtalen er med på å gi barnet selvforståelse, selvinnsett og kontakt med egne følelser og minner, uavhengig av formålet med samtalen. Hun er opptatt av at barnet blir møtt når det ytrer behov for å prate. Gamst hevder at samtalen kan ha en helende og terapeutisk effekt. (Gamst 2017, s.37)

4.4.1 Oppsummering

Ut ifra Kari, Lise og Linda sine erfaringer med de spontane samtalene, tenker jeg at dette belyser viktigheten med å være bevisst hvordan vi på best mulig måte tilrettelegger for et godt språklig miljø i barnehagen, hvor samtaler med barn blir vektlagt. Det at man legger vekt på å møte barnet og dets undring og tar imot barnet når det har noe på hjertet. Som nevnt innledningsvis så kan samtaler med barn gi oss verdifull informasjon om barnet og hvordan det har det. I Gode barnehager for barn i Norge (GoBaN) -studien (2019) kommer det frem at spontane samtaler er en sentral læringsarena som de ansatte må gi rom og muligheter for. Samtaler med barn oppstår i all hovedsak som spontane samtaler i norske barnehager. Det krever at personalet er bevisst med hensyn til å la barna komme med sine innspill, tanker og ønsker. Personalet bærer ansvaret for å invitere barn inn i samtaler hvor fokus er barns medvirkning. Denne studien viser til det som informantene mine sier om den spontane samtalen og verdien den spontane samtalen har. Kari nevner blant annet at den beste samtalen er når den går av seg selv og foregår på barns premisser. Utfordringer informantene peker på med hensyn til de

spontane samtaler, er at barn kan meddele seg om opplevelser i omsorgssituasjonen som er vanskelig. Da gjelder det å kunne reagere på en rolig måte, slik at barnet ikke vegrer seg for å fortelle mer om det som oppleves vanskelig. Å jo flere samtaler vi har, desto bedre håndterer vi de vanskelige samtalene når de oppstår. For at vi skal kunne bli godt rustet til å ta imot det barna forteller oss, er det viktig at vi tar imot dem når de kommer til oss.

4.5 Tidlig innsats og forebygging

«Forebygging er alles ansvar» er tittelen på boka til Killén (2013) og bare den tittelen forteller oss at det er vårt ansvar å komme inn på et tidlig tidspunkt for å hindre negativ utvikling. Gjennom samtaler med barn kan vi skaffe oss informasjon om barnet og dets liv. Det å styrke barnet gjennom samtale vil gjøre barna mer i stand til å kunne snakke om egne følelser og bearbeide det som oppleves vanskelig.

Tidlig innsats handler om å forebygge, fange opp og sette inn riktige tiltak. Ved å foreta gode og systematiske observasjoner kan det gi oss god kunnskap om hvert enkelt barns språkutvikling. Dette kan gi et godt grunnlag for tilrettelegging av et godt språkligmiljø og språkarbeid i barnehagen.

4.5.1 Tidlig stimulering og språklæring i barnehagen

Kari tenker på det aller første samspillet i et barns liv, og jeg velger å ta med dette sitatet da jeg mener det forteller noe om viktigheten med å opprette den gode kontakten med det nyfødte barnet og at det er vesentlig i barnets videre språklige utvikling.

(19) «Bare å være bevisst hva det vil si å ha god kontakt med barnet sitt, hvorfor det er så viktig, med blikk-kontakt, passe avstand i forhold til babyen, mange små ting som blir viktig da, som kanskje ikke mange tenker over når de blir foreldre. Så blir det fort at de blir sittende med telefonen under amming, eller at noe annet får fokuset (...) enn akkurat barnet da (...)» (Kari 27.01.22 s. 12).

Kari tenker tilbake til den første tilknytningen mellom mor og baby, og at stimulering skjer fra den dagen barnet er født. Hun tenker også at kanskje mange foreldre ikke helt er bevisst dette. Når de begynner i barnehagen kommer det frem at noen foreldre synes det er vanskelig å prate med barnet som ikke har et verbalt språk. Noen glemmer den non- verbale kommunikasjonen og det at man kommuniserer og viser barnet engasjement og entusiasme gjennom kroppsspråk og blikk-kontakt.

Dette er i tråd med Hagtvet og Horn (Befring og Tangen 2012) og når de henviser til at tidlig stimulering er avgjørende mens hjernen er plastisk og under optimal utvikling. Den perseptuelle kapasiteten som barn fødes med, skal utvikles videre. Det betyr blant annet at hørsel og syn vil kunne svekkes om barnet ikke stimuleres tidlig i livet. (Hagtvet og Horn 2012, s. 568).

(20) «Veldig viktig å starte tidlig med å snakke med barn, vi går jo ikke gjennom livet uten motgang, derfor er det viktig å kunne styrke barnas språk gjennom å snakke med dem. De lærer seg å kommunisere, det å løse konflikter som oppstår» (Lise 10.01.22 s.8).

Ut ifra det Lise beskriver i sitt utsagn er det viktig å ha fokus på å legge til rette for et godt språkmiljø i barnehagen. Jobber man godt med dette vil vi kunne gi barn god språklig kompetanse som kommer godt med i relasjon og samspill med barn og voksne.

Lise nevner at de i barnehagen jobber med samtaler med barna både i gruppe og en – til en samtaler. Og at hun ser at barna på sikt blir flinkere til å løse både konflikter med andre barn når de har et rikere ordforråd og bedre språklig kompetanse. Det er også med på å gi barna bedre selvforståelse og en bedre kognitiv forståelse. I følge Webber-Stratton kan dårlig kommunikasjonsevner sees i sammenheng med manglende sosial kompetanse og avvisning fra jevnaldrende. (Ladd, 1983). Rolleleken gir en fin inngangsport til å lære barn hvordan de kommuniserer med jevnaldrende barn på.

Hansen (2018) har forsket på hvordan barnehagelærere jobber med å tilrettelegge for språkarbeid i barnehager. Hansen har foretatt intervju med seks barnehagelærere. Studien har fokus på språkarbeid med de yngste barna i barnehagen. Han har sett på hvilken betydning kvaliteten på språkmiljøet har å si for barns språkutvikling. Språkarbeid definerer han som praksiser knyttet til planlegging, gjennomføring og vurdering av arbeid med å støtte barns språkutvikling i barnehagealder. Han konkluderer i sitt forskningsprosjekt at et godt språkmiljø som består av responderende voksne som legger til rette for et rikt og variert språk i form av samtaler med barn er med på å bidra positivt til barns språklige utvikling i barnehagealder. Denne studien underbygger det mine informanter vektlegger med hensyn til sitt syn på språkarbeid i barnehagen for de aller minste barna.

4.5.2 Samarbeid på tvers av avdelingene.

(21) «For det første så tror jeg det er viktig at vi snakker sammen, småbarn og storbarn, at vi skriver en progresjonsplan som gjelder hvert enkelt barn, som beskriver hvordan man har jobbet med språket på småbarn og hva man bør ta utgangspunkt i når barnet kommer over på storbarnsavdelingen.» (Kari 27.01.22 s. 7).

Kari er opptatt av at det jobbes forebyggende og at det eksisterer et godt samarbeid mellom småbarnsavdeling og storbarnsavdeling. Det er viktig at pedagogene får gjort et grundig arbeid med observasjoner og dokumentasjon som gjelder barns språklige kompetanse og nivå. Hun er vant til at det utarbeides en progresjonsplan som følger barnet over fra småbarn til storbarnsavdelingen. Dette er med på å legge et godt grunnlag for hvert enkelt barn. At det kvalitets sikrer hvert enkelt barn som trenger ekstra oppfølging med hensyn til språket eller støtte på andre utviklingsområder får det. Kari forteller at de deler inn i mindre grupper innad på avdelingen, hvis det for eksempel er barn som strever med sosialt samspill.

Pedagogen på avdelingen tar en samtale med barnet, og spør hvem han/ hun kunne tenke seg å leke sammen med. Det er en fin måte å gi barna selv medbestemmelse og få de til å kunne ytre sine ønsker og mening på. Ofte er det vi voksne som ser på hvem vi tror matcher hverandre og setter grupper sammen ut ifra vårt standpunkt. Dette synes jeg var en liten tankevekker om at barna selv får påvirke sin hverdag. Det Kari sier her stemmer godt overens med det Hagtvatn (2012) sier om forebyggende stimulering handler om at barn som har avvikende eller forsinket utvikling må identifiseres tidlig, slik at man får satt inn tiltak som er tilpasset barnets individuelle behov. (Hagtvatn 2012, s. 186).

(22) «Vi er opptatt av at det jobbes godt med språkutvikling på småbarn også, man trenger ikke tenke så vanskelig (...) Det blir mye bruk av bilder og symboler, sanger (...) Man viser engasjement gjennom kroppsspråket sammen med de minste, er til stede i leken og skaper trygge, gode rammer for de minste (...) det legger jo et godt grunnlag for videre språkutvikling. (Lise 10.01.22 s. 9).

Man trenger jo ikke tenke så avansert mener Lise, man bruker symboler og bilder når man kommuniserer med en 1 åring, å viser glede og entusiasme gjennom kroppsspråket. Man legger jo grunnlaget på småbarnsavdelingen, da har man et godt språklig utgangspunkt å bygge videre på.

(23) «Bare å være til stede inne på legorommet, i familiekroken eller ved tegnebordet, så får du vært med i samtalene. Det er mye man kan observere ved å delta aktivt» (Linda 16.01.22 s. 7).

I dette utsagnet fremhever Linda viktigheten med det å være tilstedeværende sammen med barna der de er. Og i disse situasjonene fanger man opp barns undring og interesse, og samtidig blir kjent med barna. Man får i tillegg gjennom observasjonene et bedre bilde av barnas språklige kompetanse og hvor de ligger med hensyn til den kognitive utviklingen.

Linda mener at det å jobbe aktivt for et godt språkstimulerende miljø står sentralt i det pedagogiske arbeidet i barnehagen. På hennes avdeling har de flere minoritetsspråklige barn, og det har vært stor variasjon i deres norskferdigheter. Derfor har de jobbet mye med grunnleggende språklæring. Her nevner hun også hvor viktig det er med et godt foreldresamarbeid. Flere av foreldrene har selv dårlige norskspråklige ferdigheter, derfor snakker de morsmålet hjemme. Dette innebærer at barnehagen har ansvaret for norsk opplæringen av barna.

Linda legger til at de jobber mye i mindre lekegrupper. Hun mener det ligger veldig mye god læring i leken, lekens betydning må absolutt ikke undervurderes. Personalet er tett på og observerer barna i leksituasjoner og ser at den språklige forståelsen og den sosiale utviklingen blir bedre. Her er Linda opptatt av at barna har en god relasjon til hverandre når gruppen settes sammen og at gruppene består av både språksterke og språksvake barn. Dette er i tråd med det Hagtvet skriver om at leken står sterkt i barnas liv.

Rolleleken fremhever hun som en lekeform som fremmer språket. Hun referer til Vygotsky (1978) som poengterte at rolleleken er en viktig arena for utvikling av språk, hvor gjenstander og personer får ulike roller som vil representere ting og hendelser i den virkelige verden. (Hagtvet 2012, s. 44).

4.5.3 Foreldresamarbeid

Både Lise, Linda og Kari nevner foreldresamarbeidets viktighet under intervjuene, og det å ha en åpen og god dialog med foreldrene. Dette er en del av hverdagen, spesielt når det oppstår situasjoner der personalet må snakke med foreldrene. Eksempler på dette er når enkeltbarn viser en plutselig endring i atferd, som de ikke har vært vitne til før.

Gjennom samtale med foreldre kan pedagogen få en forklaring på barnets plutselige atferd, i flere tilfeller kan dette relateres til hendelser som har skjedd i barnets liv. Det å inkludere foreldrene i form av en samtale kan ha en forebyggende effekt. Foreldrene kan blir bevisst med hensyn til barnets atferd og reaksjoner, slik at pedagogen i samråd med foreldrene kan legge til rette for eventuelle tiltak som kan bedre situasjonen for barnet.

(24) «Det hender at de trenger litt veiledning noen ganger, (...) for det er litt lett å tenke at barnet ikke merker det de voksne strever med.» (Lise 10.01.22 s. 5).

Lise fortalte om en situasjon hvor et barn plutselig endret atferd, ble mer utagerende og fysisk mot jevnaldrende barn. Hun konfronterte foreldrene om dette i en samtale. I samtalen kommer det frem at det har vært et samlivsbrudd mellom mor og far. Videre blir de enige om at det er viktig å snakke med barnet om dette, da barn gjerne stenger av litt følelsesmessig og heller ikke helt ved hva som foregår. Noen kan til og med føle at de har skyld i foreldrenes brudd. Lise opplever at terskelen for å snakke med foreldrene er lav og at hun for det meste opplever foreldresamarbeidet som uproblematisk, men at de trenger veiledning. Spesielt når de tenker at dette ikke angår barnet, eller at det kan være vanskelig å innlede en samtale om et vanskelig tema. Foreldre er ofte usikre på om de bruker de rette ordene for å forklare og hvor mye barnet deres forstår. Dette trenger de ofte veiledning på.

(25) «Barna tar lett ting på sin kappe, å det å heller få en forklaring på det som; «mamma er litt syk nå og trenger litt medisin for å bli frisk, så det er derfor hun er lei seg.» En slik forklaring kan iallfall være med på å gi de i en forståelse av det som skjer rundt dem, enn å ikke si noe som helst.» (Kari 27.01.22 s. 3).

Kari nevner en annen lik situasjon hvor et barn plutselig endrer atferd, og i en fortrolig samtale med barnet forteller barnet noe som Kari føler hun må snakke med foreldrene om. Hun kaller foreldrene inn til en samtale. Det kommer frem i denne samtalen at det omhandler psykisk sykdom hos moren. I samtalen forklarer Kari at det er viktig at de snakker med barnet sitt om det. Hun spurte samtidig foreldrene om tillatelse om å selv få snakke med barnet i barnehagen, noe som hun fikk. Hun syntes hun merket at barnet ble mer beroliget etter samtalen. Det var ikke det at barnet sa så mye, men bare det å få en forklaring på ting og det å bli hørt så ut som hjelp for barnet. Barnet snakket gjerne rundt det som var selve problemet, men så kunne det etter hvert sette ord på det som hadde vært litt traumatisk.

Det Kari forteller her sier noe om viktigheten med å ha en god dialog med hjemmet. Det er i tråd med Dalen og Tangen (2013) sier om det viktige foreldresamarbeidet og gjennom den daglige kontakten barnehagen har med barnet og foreldrene. Gjennom denne dialogen kan det legges til rette for tiltak i barnehagen og eventuell veiledning om foreldrene ønsker det. (Tangen og Dalen 2012, s. 221). Killén (2013) er opptatt av det hun kaller brobyggingen mellom hjemmet og barnehagen, hvor det er viktig med dialogen med foreldrene for å sørge for at barnet har en trygg tilknytning til barnehagen, spesielt når kan være utfordringer på hjemmebane. (Killén 2013, s. 188).

Det er tydelig for meg at Kari som pedagog ser at barnet strever og ønsker å hjelpe det på best mulig måte gjennom samtaler i barnehagen. Hun opptrer på en profesjonell, ryddig og respektfull måte når hun ber foreldrene om tillatelse til å snakke med barnet i barnehagen. Hun gjennomfører flere samtaler med barnet, som etter hvert åpner seg og klarer å sette ord på det som var vanskelig.

Det Kari forteller er i tråd med det som Killén (2013) skriver om bearbeiding av vanskelige følelser og vonde opplevelser. Hun mener at når barn samtaler om vanskelige følelser og vonde opplevelser er det en måte for barnet å bearbeide det som oppleves som vondt for barna. Når de profesjonelle viser barnet at de engasjerer seg i barnets opplevelser og at de forstår dem, er det med på å legge et grunnlag for å hjelpe barnet med å bearbeide vanskelige opplevelser. (Killén 2013, s. 192).

Dette gir kanskje et lite bilde av at personalet i barnehagen ofte kommer i situasjoner hvor barn forteller eller viser gjennom atferd at noe ikke er helt bra i deres liv. Dialogen med foreldrene er viktig, så lenge det ikke er mistanke om misbruk eller fysisk vold mot barn. Da skal politiet kontaktes direkte.

4.5.4 Oppsummering

Stortingsmelding nr. 16 presiserer at tidlig innsats handler om at man setter inn hjelp og støtte så tidlig som mulig i et barns liv og det innebærer også at man setter inn tiltak tidlig om man avdekker problemer. (Lyngseth og Mørland 2022 s.21). Jeg opplever at alle mine tre informanter er opptatt av å fremheve tidlig innsats i barnehagen.

Informantene mener det er viktig å legge grunnlaget av et språkstimulerende miljø på småbarnsavdelingene. Det nevnes at samarbeide mellom småbarn og storbarn er av betydning og at individuelle planer følger barnet over på storbarnsavdeling. Dette innebærer at det foreligger god dokumentasjon på hvert barn. Og ved behov for tiltak eller tilrettelegging for enkeltbarn er det letter at man har et godt bilde av barnets fungering.

Tilstedeværelse anser informantene som særdeles viktig, slik kan man gjøre seg observasjoner i lek og samspill og sette inn aktuelle tiltak for de barn som har behov for oppfølging og støtte.

Hagtvet og Horn (2012) påpeker blant annet at tidlig forebygging handler om å hjelpe når barnet er i positiv balanse og mens hjernen er i den optimale utviklingen. Tidlig intervensjon vil være avgjørende for å forhindre at samspillet bidrar til uønsket utvikling.

Kari nevner avslutningsvis i intervjuet viktigheten med tidlig tilknytning som jeg velger å ta med da jeg mener hun sier noe som er veldig sentralt med hensyn til barns tidlige språkutvikling. Øvreeide (2018) nevner at spedbarnet har en naturlig kapasitet til å organisere seg i et kommunikasjonssystem. Videre sier han at det er medfødt evne til å gå inn i et dialogisk samspill. (Øvreeide 2018, s.72). Den emosjonelle inntoning handler om at den voksne hjelper barnet til å «kjenne seg selv» Inntoning er grunnleggende, og vi kan se det som at den formidler en gjensidig opplevelse av en intim Jeg- du kontakt. Derfor kan man ifølge Øvreeide si at den emosjonelle inntoning legger et godt grunnlag for kommunikasjon og det han kaller et relasjonelt forhold om de emosjonelle jeg- du forholdet. (Øvreeide 2018, s. 75).

Lise jobber i en liten barnehage hvor avdelingene samarbeider mye, og de har en tett dialog i barnehagehverdagen. Hun fremhever viktigheten med å være bevisst språkarbeidet og at man starter tidlig med å identifisere språklige utfordringer hos barn. Dette står sentralt med hensyn til å forebygge eller forhindre at barn utvikler språkvansker.

Alle informantene fremhever at det er viktig med et godt språkstimulerende arbeid også for de som jobber med de aller minste barna i barnehagen. Som Kari nevner er det veldig viktig med et godt samarbeid mellom småbarnsavdeling og storbarnsavdeling med hensyn til språkutviklingen, og at man skriver en progresjonsplan. Informantene nevner at det følger med ansvar i form av veiledning av foreldre i språkarbeid, og at det derfor er viktig å ha en god dialog med foreldrene.

Foreldresamarbeid er en viktig del av det forebyggende arbeidet i barnehagen. Gjennom god dialog med foreldrene vil man få informasjon og kunnskap om barnet. Når det oppstår situasjoner i barnehagen, som for eksempel plutselig endring i atferd hos barnet, er det viktig å snakke med foreldrene. Informantene erfarer at foreldre ofte trenger hjelp

til å se situasjoner som gjelder barnet deres, og veiledning kan være nødvendig. Samtidig blir det lettere for pedagogen å legge til rette for barnets behov eller videre tiltak i barnehagen.

5.0 Oppsummering

Formålet med denne forskningen har vært å finne ut hvordan tre pedagogiske ledere jobber med barnesamtaler og hvilke erfaringer de har med planlagte og spontane samtaler i barnehagen. Jeg ville fremheve viktigheten med å ha samtaler med barn i barnehagealder, og hvordan samtaler kan være et nyttig verktøy for pedagoger/ ansatte for å fremme barns språklige og kognitive utvikling. Jeg har tatt utgangspunkt i problemstillingen: «*Hvordan kan pedagoger i barnehage bruke barnesamtaler for å styrke barns språklige og kognitive utvikling?*» I dette kapittelet vil jeg først sammenfatte hovedfunnene i studien, med utgangspunkt i den valgte problemstillingen. For å runde av oppgaven kommer jeg med noen avsluttende tanker, samt en kort oppsummering av veien videre.

5.1 Sammenfatning av studiens hovedfunn

Samtlige av informantene har erfaring med samtaler med barn, men ønsker mer kunnskap og kompetanse om den planlagte barnesamtalen. Ut ifra intervjuene med mine tre informanter foreligger det mange likheter med hensyn til hvordan informantene og deres medarbeidere legger til rette for samtaler med barn. Alle tre informantene sier at den spontane samtalen er den som preger hverdagene mest. De tilrettelagte eller planlagte samtalene tas ved behov når barn ytrer ønske eller at personalet har fanget opp at barnet har behov for det. I regi av kommunen eksisterer det prosjekter som innebærer samtaler med barn i barnehagen, blant annet har alle informantene erfaring med planlagte samtaler med skolestarterne i forbindelse med overgangen fra barnehage til skole. Den pedagogiske lederen gjennomfører en samtale med hver enkelt skolestarter om deres egne tanker angående skolestart. Informantene i studien snakker alle om at samtaler med barn er nyttig for barnets språklige forståelse og at samtaler med både andre barn og voksne er med på å gi barn et rikere ordforråd og bedre språklig forståelse. Det kommer frem i studien at det fokuseres mye på lekegrupper/ gruppedeling i alle tre barnehagene, da informantene mener at observasjoner er nyttig for å innhente kunnskap om enkeltbarns språklige og kognitive utvikling. Studien viser at det er et større behov for mer kunnskap om planlagte barnesamtaler, da de planlagte barnesamtalene stort sett gjennomføres når barn har behov for det.

5.1.1 Relasjonen voksen- barn

Relasjonen voksen- barn har gått som en rød tråd gjennom denne oppgaven. Alle informantene ser viktigheten med å bygge gode relasjoner til barn. Det å ta seg tid til å lytte og være til stede sammen med barna, anser informantene som avgjørende for å kunne bygge gode relasjoner. Tiden er et begrep som blir nevnt i denne sammenhengen. utfordringer som informantene peker på er at i en stor barnegruppe er det vanskelig å fange alle barna, her blir de «stille barna» nevnt. De som ofte kommer i skyggen av de barna som lett er synlig gjennom utagerende atferd. Det er viktig å sørge for at alle barn blir sett av en ansatt i løpet av en dag. Funnene i studien viser at det å være anerkjennende i møte med barnet, være lyttende og la barnet snakke uten å bli avbrutt er viktig. Jeg får inntrykk av at alle informantene mener at et godt personalsamarbeid er avgjørende når det kommer til relasjonsbygging og inkludering i barnehagene. En av informantene påpeker at det er pedagogens overordnede ansvar å

sørge for at det etableres gode relasjoner mellom voksne og barn i barnehagen. I det inngår blant annet veiledning av det øvrige personalet om viktigheten med å knytte gode relasjoner til barna gjennom tilstedeværelse, lytting og empati.

5.1.2 Barnesamtalens betydning for barns språklige og kognitive utvikling

Funnene i studien viser at informantene mener samtaler er med på å støtte barns utvikling, både på det språklige og det kognitive plan. Informantene har erfart at gjennom samtaler kan barn få hjelp til å sortere vanskelige tanker og følelser. Samtaler gir barn et rikere ordforråd og i samhandling med andre lærer barn å bruke språket på en lærerik og hensiktsfull måte. Alle informantene sier det er viktig at det legges til rette for samtaler, både individuelt og i gruppe. Samlingsstund og lekegrupper blir nevnt som arenaer som gir muligheter for gode samtaler med barna. En av informantene mener at det i en slik setting er mulig å gjøre gode observasjoner, og at slike observasjoner gir et innblikk i hvor barn befinner seg i utviklingen, både språklig og sosialt. Da har man et godt utgangspunkt for å kunne legge til rette for videre støtte og oppfølging ved eventuelle vansker et barn kan ha. Informantene påpeker at jo flere samtaler man har, desto bedre blir man til å stille de rette spørsmålene, møte barnet på en god måte og legge til rette for videre samtaler.

5.1.3 Tilrettelegging av den planlagte samtalen

Informantene har litt ulik erfaring med den planlagte samtalen, men de har alle gjennomført planlagte samtaler når det har vært behov for det. En av informantene har jobbet aktivt med programmet Webster Stratton og «de utrolige årene» og har hatt planlagte samtaler i gruppe, hvor tematikken har vært vennskap og konfliktløsning. De ser at barnesamtaler er viktig i den forstand at de kan gi oss verdifull informasjon om barna. Samtidig som at samtaler er en god måte for barn å bearbeide det som kan oppleves som vanskelig for dem.

Ofte har planlagte samtaler blitt gjennomført på bakgrunn av en spontan samtale, hvor barnet selv har ytret noe som har utløst en bekymring hos pedagogen.

I studiet kommer det frem at god forberedelse i forkant av en samtale er viktig. Alle informantene nevner at det er viktig å gjennomføre samtaler skjermet uten forstyrrelser fra omgivelsene. Rommet samtalen gjennomføres i bør være et rom som innbyr til samtale og hvor barnet føler seg trygg. Funnene i studien viser at alle informantene vektlegger å stille åpne og gode spørsmål for å få utdypende svar som man gjerne ønsker. Informantene nevner imidlertid at det er viktig å ta hensyn til barnets alder, modning og språklige utgangspunkt. I de planlagte samtalen er barna som regel over tre år.

5.1.4 Den spontane samtalen

Det kommer frem i studien at alle informantene mener de spontane samtalen er mest vanlig i barnehagen. Informantene ser verdien av de spontane samtalen, hvor barna snakker fritt ut ifra sin interesse og premisser. En slik samtale går ofte av seg selv ved at barnet snakker og den voksne kan innta en mer lyttende og bekræftende rolle overfor barnet. Utfordringer informantene nevner ved den spontane samtalen er at barn kan komme med noe som det kan være vanskelig å ta imot for den voksne, spesielt når det er noe uventet barn kommer med i en samlingsstund, i garderoben eller ute på tur. Utfordringen kan da være den voksnes reaksjon, som kan medføre at samtalen stopper opp fordi den voksne gjennom kroppsspråk får barnet til å føle at «Dette skulle jeg ikke

ha sagt». Da gjelder det å på en skånsom måte prøve å ta opp tråden med barnet igjen, og håpe det føler seg trygg nok til å fortelle mer.

Informantene ser ellers verdien ved å legge til rette for et godt språkmiljø i barnehagen som innbyr til gode hverdagssamtaler med barna. Slike samtaler mener informantene er lærerike. Barna får et bedre ordforråd, begrepsforståelse og de lærer å bruke språket i sosial samhandling med andre.

5.1.5 Tidlig innsats og forebygging

Alle informantene nevner tidlig innsats og at det er et begrep de har god kjennskap til. Informantene er forteller at for å kunne styrke barns språk og sosiale utvikling i barnehagen, er det viktig å starte tidlig. Dette vil si å legge til rette for et godt språklig og inkluderende miljø på småbarnsavdelingene. Ved å gjøre det mener informantene at barna får et bedre språklig utgangspunkt, samtidig som at det er lettere å fange opp de barna som har behov for ekstra støtte.

Foreldresamarbeid blir nevnt som en viktig del av forebygging og at det å ha en god dialog med foreldrene er med på å forminske eller forhindre at problemer kan bli større. Informantene har erfaring med at samtaler med foreldrene har resultert i at personalet har fått hjulpet barn gjennom videre oppfølging og i form av samtaler med barnet i barnehagen.

5.2 Oppsummering av funn

I denne studien har jeg undersøkt problemstillingen:

«Hvordan kan pedagoger i barnehage bruke barnesamtaler for å styrke barns språklige og kognitive utvikling?»

Etter å ha intervjuet tre pedagogiske lærere sitter jeg igjen med et inntrykk av at pedagogene i barnehagene ønsker mer kompetanse om planlagte barnesamtaler. Alle informantene har erfaring med samtaler med barn, men de har mest erfaring med spontane samtaler som oppstår når som helst i hverdagen, som man ikke er forberedt på. Likevel får jeg et godt inntrykk av hvordan de legger til rette for samtaler og at de har god kunnskap om hvordan man gjennomfører samtaler, hvordan man stiller spørsmål og hvilke hensyn man bør ta. Informantene fremhever at samtaler med barn er et godt verktøy for å kunne få kjennskap til barns utvikling, interesser og behov. En av informantene nevner samtaler med hensyn til minoritetsspråklige barn og at hun i møte med disse barna, må jobbe med helt elementære ord og begreper. Relasjonen voksen – barn blir et tema i alle intervjuene, og informantene ser det å knytte gode relasjoner til barn er viktig for at de skal kunne klare å fange opp, støtte og veilede barn som trenger ekstra oppfølging. Det kommer frem at informantene mener at hvis man har gode samtaler, vil man kunne legge til rette for enkeltbarn som enten strever med språkrelaterte vansker eller i sosialt samspill med jevnaldrende. En av informantene fremhever også lekens verdi i samtaler med barn og at det i leksituasjoner kan legges til rette for gode læringsutviklende samtaler med barna, hvor de lærer både å løse konflikter å måtte bruke språket i samhandling med andre. Å legge til rette for gode språkstimulerende miljø i barnehagen tidlig blir nevnt som et tiltak som er med på å gi barn et rikere språk og som styrker barnets kommunikative ferdigheter. I studiens funn kommer tidlig innsats og forebygging opp som sentrale begreper. En av informantene tenker enda tidligere tilbake på hvor viktig etableringen av det første samspillet mellom barnet og de nærmeste omsorgspersonene er.

For å unngå at barn får språklige vansker eller at oppståtte vansker utvikler seg videre, er informantene opptatt av tilretteleggingen av gode språkmiljø.

5.3 Avsluttende kommentarer og veien videre

Relasjonen mellom voksen – barn har gått som en rød tråd gjennom intervjuene og som informantene har vært opptatt av å fremheve. Å etablere gode relasjoner med barn gir et godt utgangspunkt for å kunne legge til rette for gode samtaler med dem. Samtaler kan gi god kunnskap om barnets liv, tanker og opplevelser, slik at pedagogen bedre kan legge til rette for barns individuelle behov.

Gjennom denne kvalitative studien har jeg skrevet om tre pedagogiske ledere og deres erfaring med barnesamtaler, og hvilken betydning de mener samtaler har for å styrke barns språk og kognitive utvikling. Jeg håper denne studien kan være med å fremheve barnesamtaler som et verktøy og bevisstgjøre for pedagoger hvilken verdi samtaler har å si for barns selvforståelse, kunnskap om seg selv og deres språklige og kognitive utvikling. Om jeg skulle ha forsket videre på temaet barnesamtaler ville jeg ha utvidet søket mitt. Det hadde vært interessant å intervju noen i barnehageteam og eventuelt ledere i barnehagesektoren i kommunene, og undersøkt om hvilken betydning de mener barnesamtaler har å si for barns selvforståelse og språklige og kognitive utvikling.

Litteraturliste

Alvestad, M., Gjems, L., Myrvang, E., Berger Storli, J., Espedal Tunglund, I.B., Lønning Velde, K. & Bjørnstad, E. (2019). *Kvalitet i barnehagen. Rapport fra dybdestudien i det longitudinelle forskningsprosjektet Gode barnehager for barn i Norge (GoBaN)*. Hentet fra <https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/handle/11250/2630132>

Bae, B. (2009). Utvikling av barnehagepersonalets relasjonelle praksis – samarbeid mellom teori og praksis. Hentet fra <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/10642/1164/355943.pdf?sequence=1>

Barnehageloven (2020). *Barns rett til medvirkning og hensynet til barnets beste*. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64#KAPITTEL_2

Barneombudet. (1989, 20. November). *Hele barnekonvensjonen*. Hentet fra <http://barneombudet.no/for-voksne/barnekonvensjonen/hele-barnekonvensjonen/#19>

Befring E, Tangen, R. (2012). *Spesialpedagogikk*. Cappelen Damm AS.

Clark, E. (2018) *Conversation and Language Acquisition: A Pragmatic Approach, Language Learning and Development*. Hentet fra <https://doi.org/10.1080/15475441.2017.1340843>

Cozolino, L. (2016.) *Why Therapy works. Using are minds or change our Brains*. NY and London: WW Norton And Company AS

Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode- en kvalitativ tilnærming* (2.utg.). Oslo universitetsforlaget.

Gamst, K. M. T. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler – å ta barn på alvor* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Gjems, L. (2009). *Å samtale seg til kunnskap: sosiokulturelle teorier om barns læring om språk og gjennom språk*. Bergen: Fagbokforlaget.

Gjems, L. (2020). *Hverdagssamtaler i barnehagen..* Hentet fra <https://sprakloyper.uis.no/barnehage/sprakarbeid/hverdagssamtalen/sprakhverdag/hverdagssamtalene-i-barnehagen>

Gjems, L. Jansen, T, Tholin, K. (2012). *Fagsamtaler i barnehagen*. Nordisk barnehageforskning. Hentet fra <https://nordiskbarnehageforskning.no/index.php/nbf/article/view/32>

Gjems, L. (2008). *Voksnes samtalestøtte i i barnehagen*. Hentet fra <https://www.idunn.no/doi/full/10.18261/ISSN1504-2987-2008-05-03>

Hagtvet, B. (2012). *Språkstimulering, tale og skrift i førskolealder*. (5. utg.). Cappelen Akademisk.

Hansen, J. E. & Alvestad, M. (2017). Educational language practices described by preschool teachers in Norwegian kindergartens. *European Early Childhood Education Research Journal*, 26(1), 128-141. Hentet fra <https://doi.org/10.1080/1350293X.2018.1412052>

Haugen, R. (Red.). (2012) *Barn og unges læringsmiljø - med vekt på sosiale og emosjonelle vansker*. Høyskoleforlaget.

Hole, G. (2018) *Selvrefleksjon*. Henter fra <http://www.dr-glennhole.org/selvrefleksjon/>

Juul & Jensen. (2003). *Fra lydighet til ansvarlighet. (1.utg.)*. Pedagogisk Forum.

Kleven og Hjordemaal. (2018). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode. (3 utg.)*. En hjelp til kritisk tolkning og vurdering.

Kinge, E. (2020). *Barnesamtaler. Det anerkjennende samværet og samtalens betydning for barn med samspillsvansker. (2. utg.)*. Gyldendal Akademisk.

Killén, K. (2013). *Barndommen varer i generasjoner. (3. utg.)*. Forebygging er alles ansvar. Kommuneforlaget.

Kvale, S., Brinkmann, S. (2015) *Det kvalitative forskningsintervju (3.utg.)*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Kvelling, Ø. (2021). *Samtaler med barn og ungdom. Medvirkning, kommunikasjon og metoder. (1. utg.)*. Fagbokforlaget.

Lyngseth, E. Mørland, B. (2022) *Tidlig innsats i tidlig barndom. (2.utg.)*. Gyldendal Norsk forlag.

Meld. St. 6 (2019–2020). *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-6-20192020/id2677025/>

Oftstad, G. H. (2021). *Den lærerike hverdagssamtalen i barnehagen*. Fagbokforlaget. Hentet fra https://issuu.com/fagbokforlaget/docs/hverdagssamtalen_i_barnehagen_9788283722260

Palsdottir, H. (2010). *Språkglede i barnehagen. Lek med språk, tekst og kommunikasjon*. Kommuneforlaget.

Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. (3. utg.). Gyldendal Norsk forlag. Rammeplanen for barnehager. (2017). Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/stottemateriell-til-rammeplanen/sprak-i-barnehagen--mye-mer-enn-bare-prat/1.-sprakstimulering/sprakmiljo-og-barnas-sprak/>

Rygvdal, A. L., Ogden, T. (2017). *Innføring i spesialpedagogikk*. (5. utg.). Gyldendal Norsk Forlag AS.

Røkenes & Hansen. Bære eller breste. Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker. Fagbokforlaget.

Powell, Cooper, Hoffman, Marvin. (2015) *Trygghetssirkelen, en tilknytningsbasert intervensjon*. (1. utg.). Gyldendal Norsk forlag.

Schibbye A- L., Løvlie. E. (2019). *Du og barnet. Om å skape relasjoner med barn*. (4. utg.). Universitetsforlaget.

Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder*. (5. utg.). Fagbokforlaget.

Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. (3. utg.). Gyldendal akademisk.

Webbser – Stratton, C. (2012). *Hvordan fremme sosial og emosjonell kompetanse hos barn*. (7. utg.). Gyldendal Forlag.

Øvreeide, H. *Samtaler med barn. Metodiske samtaler med barn i barnevernssituasjoner*. Høyskoleforlaget 2. opplag 1995.
[https://www.nb.no/items/e1df80f363a0757bc5de7221e63408a4?page=5&searchText=oaiid:"oai:nb.bibsys.no:999523842054702202"](https://www.nb.no/items/e1df80f363a0757bc5de7221e63408a4?page=5&searchText=oaiid:)

Øvreeide, H. (2021). *Samtaler med barn. Metodiske samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner*. (3. utg.). Cappelen Damm Akademisk.

Regjeringen Kunnskapsdepartementet. (2021). *Kvalitet i barnehagen*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/barnehager/artikler/kvalitet-i-barnehagen/id2612951/>

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Vil du delta i et forskningsprosjekt?

Mitt navn er Inger Anne Holmlimo, og jeg er masterstudent i spesialpedagogikk ved NTNU Dragvoll, pedagogisk institutt. Jeg skal våren 2022 skrive en masteroppgave om barnesamtaler.

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å gjøre en studie av hvilken betydning samtaler med barn har å si for barnets språklige og kognitive utvikling. I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

I min masterstudie ønsker jeg å belyse hvordan samtaler med barn kan være med å støtte barns kognitive og språklige utvikling og hvordan barnesamtalen kan være et forebyggende verktøy for pedagoger i barnehagen. Jeg ønsker å finne ut av hvordan man legger til rette for den gode samtalen og hvordan man styrker relasjonen mellom voksne og barn.

Min problemstilling for oppgaven er formulert slik:

«Hvordan kan pedagoger i barnehage bruke barnesamtalen for å styrke barns språklig og kognitive utvikling?»

I min oppgave ønsker jeg å se nærmere på følgende forskningsspørsmål:

- Hva tenker pedagogen/ spesialpedagogen om samtaler med barn og hvilken betydning har dialogen mellom voksne og barn for barns språklige og kognitive utvikling?
- Hvilken plass/ hvor stor vekt legges det på barnesamtalen i barnehagehverdagen?
- Hvordan kan samtaler med barn gi en bedre forståelse av barns sosiale og emosjonelle behov?
- Hvordan engasjerer pedagogen barn til aktiv deltakelse i samtaler i barnehagen?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

NTNU er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Etter samtale med min veileder Øyvind Kvello har jeg bestemt meg for å ta kontakt med tre forskjellige barnehager og pedagogisk leder/ spesialpedagog som har erfaring med samtaler med barn, både den planlagte og den spontane samtalen. I ett intervju med deg håper jeg å få bedre innsikt i samtalen som et pedagogisk verktøy, ved å få høre om din kunnskap og erfaring vedrørende samtaler med barn.

Hva innebærer det for deg å delta?

Metoden jeg har valgt i denne masteroppgaven er kvalitativ metode og personlig intervju. Intervjuet vil ta ca. en times tid, jeg tar kontakt med deg slik at vi kan finne et tidspunkt og sted som passer deg best mulig.

Jeg ber om tillatelse til å bruke lydopptaker under intervjuet.

Alt av informasjon vil bli slettet umiddelbart etter at oppgaven er ferdig. Alle opplysninger som kommer frem under intervjuet er anonymisert og vil ikke kunne bli sporet tilbake til deg. Studien er meldt inn til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine opplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Bortsett fra meg er det min veileder Øyvind Kvello ved NTNU som har tilgang til de opplysninger du har gitt under intervjuet.

Ingen uvedkommende vil ha tilgang på dine opplysninger. Navnet og kontaktopplysningene dine vil bli erstattet med en kode eller et fiktivt navn.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 16.05.2022.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med: Inger Anne Holmlimo, Telefon: 97790979 eller e-post: ingeaho@studntnu.no. Du kan også kontakte min veileder: Øyvind Kvello, epost: oyvind.kvello@ntnu.no

Avslutningsvis vil jeg på forhånd takke deg for at du ønsker å bidra til min studie, din deltakelse og erfaring vil ha stor verdi for min oppgave.

Vedlagt finner du samtykkeerklæring, denne signerer vi ved intervjuet.

Med vennlig hilsen Inger Anne Holmlimo

Vedlegg 2: Samtykkeerklæring

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet:

«Hvordan kan pedagoger i barnehage bruke barnesamtalen for å styrke barns språklige og kognitive utvikling?»

og har fått anledning til å stille spørsmål.

Jeg samtykker til:

- å delta i personlig intervju.
- Å gir tillatelse til at intervjuet blir tatt opp på lydopptaker, alle lydfiler vil bli slettet innen 16.05.2022.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet 16.05.2022.

----- (Signert av
prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3: Intervjuguide barnesamtaler

Bakgrunnsinformasjon

1. Kan du fortelle kort om din utdannelsesbakgrunn/ stilling og arbeidserfaring?
2. Hvilken erfaring har du med bruk av barnesamtale/ samtaler med barn som oppstår i barnehagehverdagen?
3. Hva er ditt faglige fokus/interesse som du anser som viktig i din jobb?

Tilretteleggelse av barnesamtalene

1. Hva legger du i begrepet «barnesamtale»?
2. Hvor ofte har du hatt planlagte barnesamtaler med barn?
3. Hvilke tanker har du om spontane samtaler som oppstår med barn i hverdagen? Hvilken verdi har disse samtalene?
4. Hvordan gjennomfører du en barnesamtale?
5. Hvilke tanker har du med hensyn til sted/ rom der du gjennomfører samtalen?
6. Bruker du noen verktøy/ hjelpemidler under barnesamtalen?
7. Hvor lang tid bruker du på selve samtalen med barnet?
8. Hvem er det som gjennomfører planlagte barnesamtaler i din barnehage?

Barnesamtalens plass i det forebyggende arbeidet i barnehagen

1. Hva er for deg en god samtale med et barn?
2. Hvilken betydning mener du samtaler med barn har for barns språklige og kognitive utvikling?
3. Hvilken plass/ hvor stor vekt legges det på barnesamtalen i barnehagehverdagen?
4. Hvordan vil du beskrive hvordan et godt språkstimulerende miljø i barnehagen?
5. Hvor viktig er det med et godt språkstimulerende miljø i barnehagen?
6. Hva vil du si kan være utfordringer i samtaler med barn i førskolealder? Hvilke erfaringer har du hatt her med hensyn til alder og barnets språklige nivå?
7. Hvordan legger du til rette for en god dialog med barnet?
8. Har du opplevd enkeltbarn hvor samtale som metode har hatt en positiv effekt, kan du i så fall nevne eksempel?
9. Hvilken betydning kan samtaler med barn ha for barns samspill/ relasjoner med voksne/ andre barn?
10. Hva tenker du om den voksnes rolle med hensyn til å innlede samtaler med barn?
11. Har du hatt samtaler med barn som har gitt deg en dårlig magefølelse og som har vekket bekymring hos deg? Kan du nevne en sårn situasjon?

Gjennomføring av barnesamtaler

1. I hvilken alder på barna tenker du det er hensiktsmessig å gjennomføre barnesamtaler?
2. Gjennomfører dere barnesamtaler med Alle barna?
3. Har dere samtaler med flere barn sammen eller som oftest alene?
4. Gjennomføres barnesamtaler i hovedsak med barn med spesielle behov eller barn som ofte havner i konflikts relaterte situasjoner?
5. Er det spesielle temaer som det blir snakket om i samtaler som du kan gi noen eksempler på?
6. Hva tenker du er målet/ hensikten med barnesamtaler?
7. Hvordan engasjerer pedagogen barn til aktiv deltakelse i samtaler i barnehagen?
8. Hvordan kan samtaler med barn gi en bedre forståelse av barns sosiale og emosjonelle behov?

9. Hvordan opplever du barnet i settingen når du gjennomfører en samtale?
10. Blir det barna sier nedskrevet? Blir der eventuelt tatt med i videre arbeid?
11. Hvorfor mener du samtaler med barn er viktig i det pedagogiske arbeidet i barnehagen?

Før vi avslutter, er det noe du ønsker å si?

Ut ifra problemstillingen og det som vi nå har snakket om i dette intervjuet,

har du noe mer du vil tilføye som du mener er viktig å belyse i denne sammenheng?

Vedlegg 4: Godkjenning fra NSD

20.04.2022, 11:23

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

Vurdering

Referansennummer

252075

Prosjekttittel

Hvordan bruker pedagoger i barnehagen barnesamtaler for å styrke barns språk og kognitive utvikling.

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) /
Institutt for pedagogikk og livslang læring

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Øyvind Kvello, oyvind.kvello@ntnu.no, tlf: 93035464

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Inger Anne Holmlimo, ingeaho@ntnu.no, tlf: 97790979

Prosjektperiode

19.10.2021 - 16.05.2022

Vurdering (2)

19.11.2021 - Vurdert med vilkår

NSD bekrefter å ha mottatt et revidert informasjonsskriv/endret dokument. Vi gjør oppmerksom på at vi ikke foretar en vurdering av skrevet/dokumentet, og vi forutsetter at du har foretatt de endringene vi ba om. Dokumentasjonen legges ut i Meldingsarkivet og er tilgjengelig for din institusjon sammen med øvrig prosjektdokumentasjon. Vurderingen med vilkår gjelder fortsatt.

12.11.2021 - Vurdert med vilkår

NSD har vurdert at personvernulempen i denne studien er lav. Du har derfor fått en forenklet vurdering med vilkår.

HVA MÅ DU GJØRE VIDERE?

Du har et selvstendig ansvar for å følge vilkårene under og sette deg inn i veiledningen i denne vurderingen. Når du har gjort dette kan du gå i gang med datainnsamlingen din.

HVORFOR LAV PERSONVERNULEMPE?

NSD vurderer at studien har lav personvernulempe fordi det ikke behandles særlige (sensitive) kategorier eller personopplysninger om straffedommer og lovovertrедelser, eller inkluderer sårbare grupper. Prosjektet har rimelig varighet og er basert på samtykke. Dette har vi vurdert basert på de opplysningene du har gitt i meldeskjemaet og i dokumentene vedlagt meldeskjemaet.

VILKÅR

Vår vurdering forutsetter:

At du gjennomfører datainnsamlingen i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet

At du følger kravene til informert samtykke (se mer om dette under)

At du laster opp oppdatert(e) informasjonsskriv i meldeskjemaet og sender inn meldeskjemaet på nytt.

At du ikke innhenter særlige kategorier eller personopplysninger om straffedommer og lovovertrедelser

At du følger retningslinjene for informasjonssikkerhet ved den institusjonen du studerer/forsker ved (behandlingsansvarlig institusjon)

Dersom du er student skal du dele meldeskjemaet med prosjektansvarlig (din veileder). Del ved å trykke på knappen «Del prosjekt» øverst til venstre i meldeskjemaet. Prosjektansvarlig bes akseptere invitasjonen innen en uke. Dersom invitasjonen utløper, må han/hun inviteres på nytt.

Utvalget ditt har taushetsplikt. Det er viktig at datainnsamlingen gjennomføres slik at det ikke samles inn opplysninger som kan identifisere enkelt personer eller avsløre annen taushetsbelagt informasjon.

KRAV TIL INFORMERT SAMTYKKE

De registrerte (utvalget ditt) skal få informasjon om behandlingen og samtykke til deltakelse. Informasjonen du gir må minst inneholde:

Studiens formål (din problemstilling) og hva opplysningene skal brukes til

Hvilken institusjon som er behandlingsansvarlig

Hvilke opplysninger som innhentes og hvordan opplysningene innhentes

At det er frivillig å delta og at man kan trekke seg så lenge studien pågår uten at man må oppgi grunn

Når behandlingen av personopplysninger skal avsluttes og hva som skal skje med personopplysningene da: sletting, anonymisering eller videre lagring

At du behandler opplysninger om den registrerte (utvalget ditt) basert på deres samtykke / At du behandler opplysningene om dine deltagere basert på deres samtykke

At utvalget ditt har rett til innsyn, retting, sletting, begrensning og dataportabilitet (kopi)

At utvalget ditt har rett til å klage til Datatilsynet

Kontaktopplysninger til prosjektleder (evt. student og veileder)

Kontaktopplysninger til institusjonens personvernombud

Ta gjerne en titt på våre nettsider og vår mal for informasjonsskriv for hjelp til formuleringer:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/sjekkliste-for-informasjon-til-deltakerne/>

Når du har oppdatert informasjonsskrivet med alle punktene over laster du det opp i meldeskjemaet og trykker på «Bekreft innsending» på siden «Send inn» i meldeskjemaet.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 16.05.2022.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Dersom du benytter en databehandler i prosjektet, må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

NSD SIN VURDERING

NSDs vurdering av lovlig grunnlag, personvernprinsipper og de registrertes rettigheter følger under, men forutsetter at vilkårene nevnt over følges.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Forutsatt at vilkårene følges, er det NSD sin vurdering at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

Forutsatt at vilkårene følges, vurderer NSD at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen

formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål

dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet

lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle

formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Forutsatt at informasjonen oppfyller kravene i vilkårene nevnt over, vurderer NSD at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!